

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Vojtěch Miklas

Taktika výslechu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Krupička, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červen 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 6. 2016

Vojtěch Miklas

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Jiřímu Krupičkovi, Ph.D. za ochotu, vstřícnost a odbornou pomoc při zpracování diplomové práce. Zároveň děkuji svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Výslech z pohledu kriminalistiky, psychologie a práva	9
1.1 Kriminalistická metoda a kriminalisticko-taktický postup	9
1.2 Definice, podstata a cíl výslechu v kriminalistickém pojetí	9
1.3 Psychologické pojetí výslechu	11
1.4 Výslech z právního hlediska	12
1.4.1 Výslech obviněného.....	13
1.4.2 Výslech svědka	14
1.4.3 Osoby přítomné u výslechu	15
1.5 Druhy výslechu	16
1.5.1 Podání vysvětlení.....	17
2 Dokumentace výslechu	18
2.1 Výslech prostřednictvím videokonference.....	19
3 Proces formování výpovědi	20
4 Příprava výslechu.....	25
4.1 Analytická fáze přípravy	25
4.1.1 Analýza dosud shromážděných materiálů a důkazů	26
4.1.2 Analýza osoby vyslychaného.....	27
4.1.3 Analýza osoby vyslychajícího	28
4.2 Syntetická fáze přípravy.....	28
4.2.1 Místo výslechu a výslechové prostředí	29
4.2.2 Určení doby provedení výslechu	31
5 Stadia výslechu	31
5.1 Úvodní stadium výslechu	31
5.2 Fáze souvislého líčení - monolog.....	34

5.3	Fáze dialogu	35
5.3.1	Pokládání otázek při výslechu	36
6	Formy působení na vyslýchaného.....	38
6.1	Otázky sugestivní a kapciózní.....	39
7	Základní taktické postupy výslechu.....	42
7.1	Formování kontaktu vyslychajícího s vyslychaným	42
7.2	Analýza výpovědi v průběhu výslechu	46
7.3	Pomoc vyslychanému k překonání zdánlivě zapomenutého.....	50
7.4	Psychologické působení na vyslychaného k překonání lživé výpovědi.....	52
7.4.1	Odhalení, objasnění a odstranění příčin lživé výpovědi	54
7.4.2	Využití stavu emocionálního napětí	56
7.4.3	Stimulace kladných vlastností vyslychaného	59
7.4.4	Využití vnitřních rozporů ve výpovědi a využití rozporu výpovědi s ostatními důkazy	60
7.4.5	Využití reflexních úvah vyslychané osoby.....	63
8	Netradiční taktické postupy výslechu	67
8.1	Fyziodetekční vyšetření	67
8.2	Vyšetřovací hypnóza.....	71
8.3	Kognitivní interview	72
9	Angloamerická výslechová praxe	73
9.1	Reidova technika.....	73
9.2	Model PEACE.....	77
	Závěr	80
	Seznam zkratk	82
	Seznam použitých zdrojů.....	83
	Abstrakt.....	91

Summary	92
Klíčová slova	93

Úvod

Výslech je jedním z nejstarších a nejčastěji využívaných důkazních prostředků. Je to prostředek univerzální, který je vhodné provést při vyšetřování každé trestné činnosti. V praxi je výslech nezřídka jediným zdrojem informací o činu a plní tak rozhodující úlohu v trestním řízení, zejména řízení přípravném. Trestním řádem je výslech upraven jen rámcově a taktické postupy jeho vedení, na které se ve své diplomové práci zaměřuji, jsou z převážné části předmětem poznatků kriminalistické nauky, jejichž průřez si v práci kladu za cíl poskytnout.

V prvních kapitolách práce vymezuji pojem výslechu, jeho podstatu, druhy a produkt, kterým je výpověď. Věnuji se zde rovněž přípravě výslechu, jejíž úroveň je pro úspěch výslechu často určující. Ostatně platí, že je vždy lepší lži předejít, než ji následně vyvracet. Nakonec se v první polovině práce zabývám stadii výslechu, tedy jeho konstrukcí, která má již značný význam pro fungování taktických postupů výslechu.

Samotnou taktiku výslechu zpracovávám ve druhé polovině práce. Jednotlivé taktické postupy výslechu jsou nástrojem dosažení pravdivé výpovědi a jejich správné provedení a volba tak mohou mít určující vliv na výsledek trestního řízení jako takového. V práci se zaměřuji zejména na postupy vytvořené pro výslechovou situaci, kdy vyslýchaný úmyslně vypovídá lživě, neboť je to situace, jejíž řešení je nejnáročnější.

V závěrečných kapitolách pak krátce pojednávám o některých netradičních metodách výslechu a výslechové praxi v zemích angloamerického systému práva.

V průběhu celé práce se snažím neopomíjet jak právní stránku výslechu, tedy posuzování zákonnosti jednotlivých metod a nástrojů, tak stránku psychologickou. Při výslechu dochází ke vzniku zvýšeného emočního napětí vyslýchaného a podstatný vliv na průběh výslechu má i vnitřní psychický stav obou jeho účastníků a jejich vzájemné psychologické působení.

Cílem mé práce je jak shrnutí poznatků kriminalistické nauky o taktice výslechu, tak i poskytnutí doporučení vyslychajícím ohledně možných výslechových metod a jejich správného uplatňování, jakož i seznámení laického čtenáře s širokými nároky na dovednosti vyslychajících, které jsou potřeba k úspěšnému zvládnutí výslechu.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházel z učebnic trestního práva a kriminalistiky a z dalších odborných publikací a článků českých i zahraničních autorů. Využil jsem přitom metod srovnávací analýzy a logického myšlení.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce nezohledňuji žádným způsobem problematiku vedení výslechu vyslychaného se zvláštními vlastnostmi, jakou je například výslech dítěte.

1 Výslech z pohledu kriminalistiky, psychologie a práva

1.1 Kriminalistická metoda a kriminalisticko-taktický postup

Kriminalistickou metodou rozumíme systém úkonů, postupů a operací používaných při objasňování vyšetřované události a při získávání a využívání kriminalisticky relevantních informací z paměťových stop osob a z logických vazeb mezi nimi. Tento systém je tvořen souborem pojmů, nástrojů a pravidel a představuje praktické činnosti orgánů činných v trestním řízení při odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti.¹ Mezi kriminalistické metody patří metoda kriminalistických verzí, metoda výslechu, rekognice a konfrontace, prověrka výpovědi na místě a další.

K přípravě a provedení jednotlivých kriminalistických metod pak slouží kriminalisticko-taktické postupy. Hovoříme o racionální činnosti, jejíž aplikace v konkrétní situaci vyžaduje rozumovou úvahu a jejíž efektivita závisí na vhodném použití. Na rozdíl od kriminalistických metod, které mají relativně stálou povahu, jsou kriminalisticko-taktické postupy velmi variabilní. Volba taktických postupů se odvíjí od specifik konkrétního případu a možností použití poznatků dalších vědních oborů, zejména forenzní psychologie.²

1.2 Definice, podstata a cíl výslechu v kriminalistickém pojetí

Vymezení výslechu, které lze nalézt v učebnicích kriminalistiky a kriminalistické taktiky různých autorů, se v zásadě neliší, a to i přes jejich četné doplňování v důsledku vývoje jak teorie, tak výslechu samotného. Základem těchto definic bývá tvrzení, že výslech je procesem, při kterém se získávají, hodnotí a dokumentují poznatky o vyšetřované události, jež jsou obsaženy ve vědomí vyslychaných osob. Snad s ohledem na časté překračování morálních i právních hranic při provádění výslechu v minulosti se v současné době klade důraz na zákonnost této metody,³ jak dokládá i dnes nejrozšířenější definice autorů Jana Musila, Zdeňka Konráda a Jaroslava Suchánka. Ta říká, že

¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 8086898407. S. 10.

² *Ibid.* S. 11.

³ Základ tohoto pojetí položil Konrád ve svém článku v časopise *Kriminalistika* v roce 1999. Viz KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení - zvláštní druh výslechu? *Kriminalistika*. 1999, **32**(4). ISSN 1210-9150. S. 295.

„výsledkem rozumíme kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.“⁴ Uvedená definice je dle mého názoru v současnosti skutečně nejpřesnější.

Náplní výslechu je tedy získání informací uložených ve vědomí člověka v tzv. paměťových stopách. Ty představují ideální obraz kriminalisticky významné události a informace z nich může být vyčleněna pouze jejím nositelem, k čemuž dochází prostřednictvím psychického procesu analýzy ideálního obrazu a následné reprodukce za použití zákonného, kriminalistickou taktikou doporučeného postupu. Produktem takového procesu je sdělení. Toto sdělení, zadokumentované podle příslušných právních předpisů, nazýváme výpovědí.⁵

Získání kompletní, věrohodné a pravdivé výpovědi tak, aby byl rozpoznán skutkový stav věci, o němž neexistují důvodné pochybnosti, je cílem výslechu. Výslech je důkazním prostředkem, jehož prostřednictvím se z pramene důkazu, tedy nositele informace, nabývá poznatek, který je předmětem dokazování.⁶ Provedením výslechu je získán buď přímo důkaz, nebo alespoň zdroj informací využitelný k orientaci orgánu činného v trestním řízení, jemuž umožňuje modifikaci a zpřesnění různých aspektů vyšetřování, včetně upřesnění další taktiky výslechu.⁷

Ve výše zmíněném lze rozpoznat uplatnění zásady tzv. materiální pravdy, která je obsažena v ustanovení § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestního řádu). Toto ustanovení zahrnuje taktéž povinnost orgánu činného v trestním řízení přezkoumat všechny okolnosti případu i přes doznání obviněného; cílem řízení jako takového totiž není dosažení doznání, nýbrž zjištění objektivní pravdy.⁸ Doznání obviněného je tak pouze jedním z důkazních prostředků, což potvrdil ve svém nálezu⁹

⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, xxiii, 583 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9. S. 327.

⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-731-7036-1. S. 7.

⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 2 sv. (xxiv, 1501s., viii s., s. 1503-3011). Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074000430. S. 259.

⁷ NĚMEC. Op. cit. S. 7.

⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, 871 s. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 80-720-1594-X.S. 328.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 864/11.

v roce 2011 Ústavní soud, který konstatoval, že věrohodnost doznání musí být prokázána dalšími důkazy. V uvedeném nálezu také Ústavní soud říká, že na vinu obviněného nesmí být usuzováno ze způsobu obhajoby, osobních vlastností nebo jiných charakteristik obviněného, neboť takový postup by byl narušením práva na obhajobu, presumpce nevinu a zásady materiální pravdy.

Myslím ale, že dosáhnout zjištění objektivní pravdy v absolutní míře není možné. Informace získané výsledkem z paměťových stop vyslychaných osob jsou totiž pouhým odrazem reality, který je zkreslený vlivem individuálních vlastností těchto osob. Je tak nutné přiblížit se v trestním řízení objektivní pravdě natolik, aby bylo možno rozhodnout bez důvodných pochybností.

1.3 Psychologické pojetí výslechu

Forenzní psychologie se výsledkem zabývá ve dvou rovinách. V té první zkoumá výslech jako interpersonální jednání vyslychajícího a vyslychaného. Výslech je psychologii chápán jako specifická forma mezilidské interakce, která má blízko k dialogu. Studovány jsou psychologické jevy a souvislosti mezi osobou vyslychajícího a vyslychaného, které se odehrávají v průběhu výslechu na jeho pozadí.

Podle Čírtkové¹⁰ je z pohledu psychologie výslech tvořen třemi stránkami mezilidské interakce:

- *percepční stránka* – vzájemné vnímání mezi vyslychajícím a vyslychaným,
- *komunikační stránka* – sdělování informací mezi osobami,
- *interakční stránka* – procesy vzájemného působení a ovlivňování jednajících osob.

Ve druhé rovině se forenzní psychologie zaměřuje na produkt výslechu, kterým je výpověď. Nahlíží na výpověď jako na výsledek interakce vyslychajícího a vyslychaného a jako na výsledek psychické činnosti jednotlivce. Zjišťuje, jaké aspekty ovlivňují pravdivost a úplnost výpovědi.¹¹

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473864. S. 299.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a František ČERVINKA. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994. S. 19 – 20.

1.4 Výslech z právního hlediska

Výslech je z pohledu trestního práva procesním úkonem. To můžeme vyvodit z toho, že za procesní úkony jsou trestním řádem označovány jeho jednotlivé druhy, přestože výslech samotný takto upraven není.¹²

Právní úprava výslechu je úpravou rámcovou. Jejím smyslem je vymezení základní konstrukce výslechu a zákonných hranic, které musí být při jeho provádění zachovány. Tyto hranice musí být v souladu se základními lidskými právy a povinnostmi a mezinárodními úmluvami a současně umožňovat účinné využívání výslechu k naplnění jeho cíle. Obecnými právními znaky výslechu, vycházejícími převážně z trestního řádu, jsou pak dle Porady:¹³

- zákonný důvod výslechu,
- zákonem stanovený subjekt oprávněný k získání výpovědi,
- zákonem stanovená práva a povinnosti výše uvedeného subjektu,
- zákonem stanovená práva a povinnosti nositele právně relevantní informace,
- sankce za nedodržení uvedených pravidel.

Trestní řád obsahuje úpravu výslechu podezřelé zadržené osoby,¹⁴ obviněného,¹⁵ svědka,¹⁶ znalce¹⁷ a obžalovaného.¹⁸ Těžiště právní úpravy výslechu spočívá v hlavě páté trestního řádu zvané dokazování (§ 89-118), a to nejvíce v oddílech prvním a druhém této hlavy, upravujících základní procesní podmínky provádění výslechu obviněného a svědka, které jsou pro účely této práce nejdůležitější.

Nejen v průběhu výslechu, ale při dokazování vůbec je nutné mít na paměti princip nepřípustnosti důkazu získaného donucením či hrozbou donucení (např. fyzickým nátlakem, odepřením spánku), jenž je obsažen v § 89 odst. 3 trestního řádu. Obdobně platí

¹² FENYK, J., HÁJEK, R., STŘÍŽ, I. et al. *Trestní zákoník a trestní řád – průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 2. díl. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-808-6. S. 328.

srov. MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 8071792160. S. 260.

¹³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001. ISBN 8072041940. S. 246.

¹⁴ § 76 trestního řádu (dále „TR“)

¹⁵ § 91-95 TR

¹⁶ § 101-103 TR

¹⁷ § 108 TR

¹⁸ § 207 TR

zákaz předstírání klamavých a nepravdivých okolností při kladení otázek obviněnému,¹⁹ či zahrnováním okolností, které mají teprve vyjít najevo, v otázkách kladených svědkovi.²⁰ Při výslechu je dána povinnost poučit vyslýchanou osobu dle jejího procesního postavení o všech právech a povinnostech a toto poučení zadokumentovat.

Nejvýznamnějším pramenem právní úpravy výslechu je trestní řád, leč důležitá ustanovení, jejichž smyslem je šetření práv vyslýchaného, nalezneme i v hlavě páté Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Listina stanoví právo každého odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké (čl. 37 odst. 1), zásadu presumpce neviny (čl. 40 odst. 2) a obecné právo obviněného odepřít výpověď (čl. 40 odst. 4).

1.4.1 Výslech obviněného

Výslech obviněného je upraven § 90-95 trestního řádu. Obviněná osoba, tedy osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, bývá k výslechu obvykle řádně předvolána. Nedostaví-li se, je možné přistoupit k jejímu předvedení, popřípadě k uložení pořádkové pokuty.²¹ Obviněný, na rozdíl od svědka, může být předveden i bez předešlého předvolání, kupř. skrývá-li se nebo nemá-li stálé bydliště.²² V krajním případě je možno obviněného uvést do vazby.²³ Před výslechem musí být zjištěna totožnost obviněného, jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry a předchozí tresty. Následně je obviněnému sděleno a objasněno obvinění a je poučen o svých právech. V případě, že je vyslýchaných více, vyslýchají se odděleně.

Výslech je nutno vést tak, aby byla zcela a nesporně zjištěna relevantní fakta. Obviněný musí mít možnost se k obvinění vyjádřit, vyličit skutečnosti, které jsou jeho objektem a uvést okolnosti, jež svědčí v jeho prospěch, a o těchto nabídnout důkazy. Hovoříme o stadiu souvislého líčení, po kterém následuje fáze dialogu – obviněnému je možno klást otázky za účelem doplnění výpovědi a odstranění nesouladů a nejasností. Zde platí požadavek na jasnost a srozumitelnost otázek a zákaz otázek kapciózních (úskočných) a sugestivních (navádějících).

¹⁹ § 92 odst. 3 TR

²⁰ § 101 odst. 3 TR

²¹ § 90 odst. 1, § 98 TR

²² § 90 odst. 2 TR

²³ § 67 – 69 TR

V celém průběhu výslechu je třeba šetřit osobnost obviněného, který nesmí být k výpovědi, a tím spíše k doznání, nijak donucován. Obviněný taktéž, stejně jako podezřelý při podávání vysvětlení, nemá povinnost vypovídat pravdivě, jak vyplývá z relevantních ustanovení a contrario a potvrdil to ve svém nálezu²⁴ v roce 2009 i Ústavní soud, který uvedl, že „*obviněný se může, avšak nemusí hájit; taktika a způsob vedení obhajoby je výlučně v dispozici obviněného [...] obviněného v trestním řízení netíží žádné důkazní břemeno.*“ Limit zde však představuje zákaz lživého, vědomého obvinění jiné, nevinné osoby, které může mít za následek trestní stíhání této osoby. Takové konání by představovalo naplnění skutkové podstaty trestného činu křivého obvinění,²⁵ kterého se může samozřejmě dopustit i svědek.

Obviněný smí sdělit i skutečnosti utajované či podléhající státem uložené či uznané povinnosti mlčenlivosti. O výpovědi obviněného se vyhotoví protokol.

Výpověď obviněného je velmi významná proto, že není jen základním důkazním prostředkem, ale i prostředkem vlastní obhajoby obviněného, jeho nástrojem obrany proti sdělenému obvinění.²⁶

Úpravy výslechu obviněného se přiměřeně použije také v případě výslechu osoby zadržené.²⁷

1.4.2 Výslech svědka

Výpověď svědka je nejčastěji používaným důkazním prostředkem v trestním řízení. Výslech svědka a otázky povinnosti svědčit a zákazu výslechu svědka jsou upraveny v ustanoveních § 97-104 trestního řádu. Na rozdíl od obviněného je svědkovi zákonem stanovena povinnost vypovídat; z této povinnosti ale existují výjimky. Zákaz výslechu je dán v případech, kdy se jedná o okolnosti týkající se utajovaných informací nebo o státem uloženou či uznanou povinnost mlčenlivosti. Taktéž má vyslýchaný právo odepřít výpověď z důvodu ochrany sebe nebo blízké osoby před nebezpečím trestního stíhání; to neplatí, má-li svědek k trestnému činu oznamovací povinnost.²⁸

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 1624/09.

²⁵ § 345 trestního zákoníku (dále „TZ“)

²⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. podle novelizované právní úpravy účinné od 1.9.2011. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 9788087212929. S. 366.

²⁷ § 76 odst. 3-6 TŘ

²⁸ § 368 TZ

Před začátkem výslechu musí být i svědek poučen, a to mimo jiné o trestních následcích křivé výpovědi, neboť oproti úpravě výslechu obviněného má svědek povinnost vypovídat pravdu a nic nezamlčet. Křivá výpověď je úmyslným trestným činem svědka nebo znalce.²⁹ O trestný čin křivé výpovědi se však nejedná, vypovídá-li svědek lživě, aby utajil svůj vlastní trestný čin, nebo nejde-li o okolnost, která má podstatný význam pro rozhodnutí.

Totožně jako obviněný má i svědek právo monologu, po kterém mu mohou být pokládány otázky k doplnění výpovědi a odstranění rozporů a nejasností. Platí zákaz sugestivních otázek, avšak o otázkách kapciózních zákon mlčí. Dle odborné literatury a praxe jsou však i při výslechu svědka otázky úskočné nepřipustné, jak dokazuje Šámal analogií z úpravy výslechu obviněného.³⁰

Specifický režim zvýrazňující ochranu vyslýchaného je stanoven pro výslech svědka mladšího osmnácti let – výslech musí být veden obzvláště šetrně a kvalitně tak, aby nemusel být opakován; zároveň se k výslechu přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí, pedagog, rodič nebo jiná osoba, která může přispět ke správnému vedení výslechu.³¹

Trestní řád obsahuje i úpravu procesních podmínek výslechu v rámci některých zvláštních způsobů dokazování. Jedná se o podmínky provedení konfrontace, rekognice, vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce, prověrky na místě³² a výslechu znalce.

1.4.3 Osoby přítomné u výslechu

Osoby provádějící výslech se různí v závislosti na fázi řízení. V hlavním líčení je výslech prováděn soudcem, státním zástupcem či obhájcem, v přípravném řízení pak obvykle policejním orgánem. Zákon připouští i přítomnost dalších osob, především obhájce, advokáta při podání vysvětlení, tlumočníka, zapisovatelky nebo psychologa; přítomnost více osob však výslechu neprospívá. Dle Spurného³³ totiž kvalita úkolů vyžadujících vysoký stupeň koncentrace, mezi které výslech patří, přítomností dalších osob trpí. Rovněž kvalita výkonu taktických metod se s počtem zúčastněných osob

²⁹ § 346 odst. 2 TZ

³⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 2 sv. (xxiv, 1501s., viii s., s. 1503-3011). Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074000430. S. 248.

³¹ § 102 TŘ

³² § 104a-104e TŘ

³³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 154 s. ISBN 9788073801533. S. 75.

bezpochyby snižuje, některé dokonce nemohou být vůbec uplatněny. Trestní řád dovoluje obviněnému radit se s obhájcem v průběhu svého výslechu s výjimkou toho, jak odpovědět na již položenou otázku.³⁴

Myslím, že v případech, kdy vyslychající sám není dostatečně odborně připraven, může být u výslechu velmi prospěšná přítomnost odborného konzultanta z oboru, do kterého spadá objasňovaná věc. Vedle praktických výhod si dokážu představit, že přítomnost takové osoby může pozici vyslychajícího propůjčit vyšší míru autority.

1.5 Druhy výslechu

V literatuře je možné nalézt mnoho různých kritérií pro klasifikaci výslechu. Pro potřeby výkladu o taktice výslechu jsou důležitými především tato hlediska:³⁵

- a) *procesní postavení vyslychaného*:
 - i) vysvětlení (§ 158 TŘ),
 - ii) výslech svědka (§ 97-104 TŘ, § 43, 44 TŘ, § 55 odst. 2 TŘ),
 - iii) výslech znalce (§ 108 TŘ),
 - iv) výslech podezřelé zadržené osoby (§ 76 odst. 5 TŘ),
 - v) výslech obviněného (§ 90–95 TŘ),
 - vi) výslech obžalovaného (§ 207-208 TŘ).

Procesní postavení vyslychaného je zvláště důležitým kritériem, neboť determinuje do velké míry zájmy vyslychané osoby při výslechu.

- b) *trestní minulost vyslychaného* (kriminální zkušenost):
 - i) výslech osoby dosud netrestané,
 - ii) výslech osoby v minulosti trestané,
 - iii) výslech recidivistů.

Dělení dle trestní minulosti je významné s ohledem na taktické postupy překonávání lživé výpovědi. Volba některých postupů není vhodná pro účely výslechu osob, které si v jeho průběhu mohou počínat zkušeně.

³⁴ § 33 odst. 1 TŘ

³⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004, 328 s. ISBN 80-731-7036-1. S 192-199.

PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001, 746 s. ISBN 8072041940. S. 246 – 247.

- c) *věk vyslýchané osoby*:
 - i) výslech osoby nezletilé,
 - ii) výslech osoby mladistvé,
 - iii) výslech osoby staré.
- d) *fyzický a psychický stav vyslýchaného* (zdravotní stav, mentální úroveň):
 - i) výslech osoby nemocné,
 - ii) výslech osoby zraněné,
 - iii) výslech osoby umírající,
 - iv) výslech osoby psychicky defektní,
 - v) výslech těhotné ženy.
- e) *vztah vyslýchané osoby k vlastní výpovědi* (jde rovněž o dělení tzv. výslechových situací, viz podkapitola 7.1):³⁶
 - i) výslech osob, které chtějí vypovídat pravdu a vypovídají pravdivě i úplně,
 - ii) výslech osob, které chtějí vypovídat pravdu, ale vypovídají neúplně a nepřesně,
 - iii) výslech osob, které nechtějí vypovídat pravdivě.

Uvedená klasifikace má značné faktické využití ve spojení s určením taktických postupů výslechu. Každý ze jmenovaných druhů výslechu ukazuje na specifika osoby vyslýchaného a z těchto musí vyslychající dedukovat důsledky v plánu taktiky.

1.5.1 Podání vysvětlení

Jedná se o institut upravený v § 158 odst. 3 trestního řádu, který je realizován policejním orgánem a slouží jako podklad pro rozhodnutí o tom, zda má být dotyčná osoba přibrána jako svědek.³⁷ Pojem lze vymezit jako sdělení osoby vyzvané oprávněným orgánem, aby podala potřebná vysvětlení zadokumentované podle zákona.³⁸ Institut vysvětlení je upraven rovněž v § 61 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a v § 11 zákona č. 533/1991 Sb., o obecní policii.

³⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 154 s. ISBN 9788073801533. S. 20.

³⁷ § 158 odst. 6 TR

³⁸ KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení - zvláštní druh výslechu? *Kriminalistika*. 1999, **32**(4). ISSN 1210-9150. S. 298.

Policejní orgán opatřuje nezbytná vysvětlení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.³⁹ O vysvětlení se sepíše úřední záznam, který může mít následně v řízení charakter přímého důkazního prostředku, pokud k tomu udělí souhlas státní zástupce a obžalovaný.⁴⁰ Dle trestního řádu má při podání vysvětlení každý právo na právní pomoc advokáta.⁴¹

Výše zmíněné podmíněné použití úředního záznamu o podání vysvětlení jako důkazu představuje v praxi nepříjemnou překážku pro vyšetřovatele. To platí i ohledně zákazu sdělování obsahu vysvětlení osobě, která jej učinila, při pozdějším výslechu této osoby.⁴² Tato omezení znamenají, že nelze při výslechu nebo při hlavním líčení použít předchozí vysvětlení k prokázání případné lživé výpovědi. Koná-li se výslech po delší době, informace v paměťových stopách vyslýchaného už nemusejí být tak kvalitní a úplné, jako jsou při podání vysvětlení bezprostředně po události. Dle mého názoru by tak byla namíste změna právní úpravy, která by umožnila použití úředního záznamu o vysvětlení při výslechu dané osoby nebo jako důkazu v hlavním líčení. Tato možnost by myslím byla opodstatněná zvláště v případě, pokud by bylo vysvětlení podáno v přítomnosti advokáta.

2 Dokumentace výslechu

Dle autorů Protivínského, Prerada a Musila⁴³ je dokumentace výslechu „*souhrnem činností vyšetřovatele směřujících k objektivnímu a trvalému podchycení kriminalisticky relevantních informací obsažených ve výpovědi.*“ Právní úprava stanoví povinnost sepsání písemného zápisu o průběhu výslechu, a to obligatorně ve formě protokolu.⁴⁴ V této písemné dokumentaci je zachycen průběh výslechu a obsah výpovědi. Povinné náležitosti protokolu jsou obsaženy v trestním řádu,⁴⁵ a to včetně modifikací pro výslech obviněného⁴⁶ a svědka.⁴⁷

³⁹ § 158 odst. 3 TR

⁴⁰ § 211 odst. 6 TR

⁴¹ § 158 odst. 5 TR

⁴² § 158 odst. 6 TR

⁴³ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S. 109.

⁴⁴ § 55 TR

⁴⁵ § 55 a násl. TR

⁴⁶ § 90 – 95 TR

⁴⁷ § 97 – 104 TR

Protokol musí obsahovat nejen všechny významné skutečnosti, ale též postup, jakým byla výpověď získána, tedy co vyslýchaný uvedl v monologu a co v odpovědích na otázky. Otázky je vhodné zapisovat v doslovném znění k umožnění kontroly použití nezákonných forem. Protokol je možné sepsat po skončení výslechu, sepisovat slovo od slova v průběhu výslechu či po ucelených, tematických částech. Je vždy třeba usilovat o včasnost, autentičnost, objektivnost, přesnost a úplnost obsahu protokolu.⁴⁸ Na konci výslechu musí být protokol předložen vyslýchanému k přečtení a ten může žádat o jeho doplnění či provedení opravy.⁴⁹

Doplňkovým způsobem zachycení výpovědi může být zvukový záznam nebo videozáznam. Podle Tiplici⁵⁰ jsou tyto prostředky žádoucí zejména pro výslechy osob, které se dostaví za účelem doznání, výslechy zadržovaných podezřelých, osob poškozených krátce po činu, osob smrtelně zraněných a podobně.

Ačkoliv metoda videozáznamu nemusí být vhodná ve všech případech a může vyústit v neochotu vypovídat, autentické zachycení výslechu včetně jeho atmosféry považují za ideální způsob dokumentace. Využití videozáznamu umožňuje kontrolu zákonnosti použitých taktických postupů a omezuje možnost vyslýchaného lživě se odvolávat na použití postupů nepřijatelných. Rovněž je z videozáznamu možné zjistit informace, které vyslychajícímu mohly uniknout. Myslím, že by širší využívání této metody mělo být jednou z priorit ve vývoji výslechové praxe.

2.1 Výslech prostřednictvím videokonference

Výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení, kdy jednotlivé strany nemusí být fyzicky přítomny na jednom místě, je implementován v trestním řádu v § 111a s účinností od 1. ledna 2012. Jako videokonferenční jsou označována zařízení, která umožňují simultánní vzájemnou komunikaci dvou nebo více míst prostřednictvím obousměrných video a audio přenosů.⁵¹

⁴⁸ NĚMĚC. Op. cit. S. 211 – 217.

⁴⁹ § 95, § 103 TR

⁵⁰ TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999, 162 s. ISBN 80-725-1007-X. S. 77.

⁵¹ *Důvodová zpráva k novele trestního řádu: k bodu 12* [online]. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>

Obhájce obviněného se vyrozumí o době a místě provedení, aby se mohl výsledku účastnit, neboť musí být zachováno právo obviněného radit se se svým obhájcem. Při výsledku spoluobviněného, svědka nebo znalce naopak není možné ponechat tyto osoby pouze s obhájcem bez přítomnosti vyslychajícího orgánu, neboť by mohlo dojít k jejich ovlivnění.⁵² Totožnost osoby vyslychaného je ověřena zaměstnancem soudu, státního zastupitelství nebo policejního orgánu; tento zaměstnanec je po dobu výsledku přítomen na stejném místě jako vyslychaná osoba. Vyslychaný musí být poučen o způsobu provedení výsledku a v průběhu výsledku může vznášet námitky proti kvalitě přenosu.

Výslech pomocí videokonference umožňuje rychlé a operativní řešení oznámených událostí, eliminaci nebezpečí vyskytujícího se při transportu osob, úspory času, lidských zdrojů i financí. Z hlediska výsledkové dokumentace je přínosné, že samotné provedení výsledku je zároveň jeho přesným záznamem. Zjevné výhody má tento způsob výsledku v souvislosti se zdravotně postiženými osobami. Užití videokonference může mít rovněž pozitivní důsledky ze strany psychologie výsledku, neboť pro zranitelné či traumatizované skupiny osob, jako jsou hlavně děti, mladiství či senioři, představuje méně stresující situaci.⁵³

V současné době vývoj směřuje k celoplošnému zavedení těchto zařízení a legislativním úpravám, které by umožnily jejich efektivnější využívání.⁵⁴

3 Proces formování výpovědi

Pro správné vedení výsledku tak, aby bylo úspěšně dosaženo jeho cíle, je v některých případech zásadní znalost a správná aplikace poznatků o procesu formování výpovědi od prvotního vnímání šetřené události až po její protokolární zachycení vyslychajícím. Jedná se především o situace, ve kterých je třeba vyslychanému pomoci s vybavením zapomenutých informací (viz podkapitola 7.3). Formování výpovědi je

⁵² *Důvodová zpráva k novele trestního řádu: k bodu 15* [online]. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [cit. 2016-12-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>

⁵³ ODSTRČIL, Pavel. Videokonference: Moderní evropský trend v komunikaci s justičními orgány. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2009 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>

⁵⁴ KUCERA, Václav. Využití videokonferencí v trestním řízení: případová studie. *Krajské ředitelství policie Středočeského kraje* [online]. 2015 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z: https://www.issc.cz/archiv/2015/download/prezentace/policie_kucera.pdf

komplexní psychickou činností, jejíž průběh a kvalita jsou ovlivněny psychologickými aspekty vnímání, paměti, myšlení a reprodukce,⁵⁵ jak se projevuje i v následujícím rozdělení této činnosti na čtyři etapy:⁵⁶

a) *etapa získání, shromáždování a zpracování informace*

Vyslýchaný přijímá vjemy prostřednictvím svých smyslů. Pro správné vnímání je nezbytná správná funkce smyslových ústrojí vyslýchaného a správné vyhodnocování smyslových vjemů. Vnímání je dosti svérázným, individuálním procesem ovlivněným aktuálním psychickým stavem, např. požitím omamných látek nebo alkoholu, ale i city a emocemi, mírou pozornosti, subjektivním významem děje pro vyslýchaného a celkovou strukturou jeho osobnosti. Intenzivněji jsou vnímány děje mimořádné oproti každodenním událostem.

Významnou roli hraje také zaměřenost – je třeba mít na paměti, že člověk vnímá nejvíce to, co souvisí s jeho zájmy a profesí, co je v souladu s jeho sociálním postojem. Vliv mají i dovednosti a zkušenosti vyslýchané osoby. Je nutné počítat také s akustickými a optickými vlastnostmi prostředí při události. Úroveň vnímání obvykle snižuje únava, bolest, nepohodlí či psychické narušení. Z uvedeného vyplývá, že dvě výpovědi o stejné události od dvou osob se mnohou dosti liší, a přesto nemusejí být nepravdivé.

b) *etapa fixace, podržení a přepracování informace*

Hovoříme o schopnosti udržet v paměti to, co bylo vnímáno. Vštípení a uchování informací rovněž podléhá různým vlivům, které ovlivňují dobu života a přesnost vzpomínek, přičemž i zde mají vliv faktory uvedené u předchozí etapy. Kvalitu fixace zvyšuje, zapojí-li se osoba sama aktivně do události, oproti tomu činnost automatická či zautomatizovaná, reflexní reakce i impulsivní jednání se vyznačují nízkou mírou zapamatování. Výrazně pozitivní vliv na trvalost zapamatování,

⁵⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 278 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-40-7. S. 101.

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 8085858703. S. 215 – 219.

srov. STRAUS. Op. cit. S. 101 - 104.

srov. RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2001, 230 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473031. S. 144 – 146.

nikoliv však na přesnost, má pozdější formulace vzpomínek a přemýšlení o nich. Velmi nevhodné je však jejich komunikování s dalšími svědky, a to z důvodu vzájemného ovlivňování.

Etapa fixace je ovlivněna i tím, jednalo-li se o zapamatování cílené či nahodilé, intenzitou prožitku, úsilím vynaloženým na uchování prožitku v paměti a věkem. Negativně na uchování informací v paměti působí také vnímání nových vjemů, které ty předchozí mohou vytlačovat. Přírozeně platí, že kvalita zapamatování klesá s časem, tedy že vzpomínka bledne. Existuje však výjimka z této tendence, a tou je reminiscence – náhlé, spontánní vybavení zdánlivě zapomenutého díky náhodné shodě příznivých okolností.

Pro postup vyslychajícího je podstatné správné určení druhu paměti vyslychaného – zda jde o paměť motorickou, slovně logickou, emocionální či názornou – a přizpůsobit tomu otázky a podněty.

c) etapa vybavení a reprodukce informace

V etapě vybavení a reprodukce informací vyslychaný vzpomíná na relevantní okolnosti. Při tomto procesu se objevují mezery ve vzpomínkách způsobené některými z uvedených vlivů při formování výpovědi. Tím dochází ke vzniku tzv. klamných vzpomínek neboli vzpomínkových chyb, mezi které patří:⁵⁷

- *neuvědomělá vzpomínková mezera* – vyslychaný si není vědom určité mezery v jeho vzpomínce, což je obzvlášť závažný problém tehdy, jedná-li se důležitou okolnost pro úspěch vyšetřování. Neuvědomělou mezeru se často nemusí podařit odhalit;
- *uvědomělá vzpomínková mezera* – tento případ je méně nebezpečný. Může to být mezera přechodná, způsobená aktuální nervozitou vyslychané osoby nebo jiným psychickým tlakem, kdy lze osobě pomoci k rozpomenutí se. Může se však jednat i o mezeru trvalou, v tom případě je nutné předejít tomu, aby byla vyplněna domyšlenými skutečnostmi; na to je třeba vyslychaného upozornit;

⁵⁷ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 8024612933. S. 174.

- *neuvědomělá vzpomínková mezera vyplněná jiným obsahem* – vyslýchaný nahradil okolnosti jemu neznámé okolnostmi smyšlenými, aniž by si toho byl vědom. Tato situace je při výslechu nejméně žádoucí, a to zejména jsou-li orgány činné v trestním řízení odkázány na jedinou svědeckou výpověď;
- *časové přesuny vzpomínky* – dílčí prvky vyšetřující události jsou vyslýchaným uvedeny v jiném pořadí, než ve kterém se opravdu staly. To bývá způsobeno intenzivním psychickým napětím. Jedná se o poměrně běžný problém, který lze zpravidla dobře řešit ve fázi dialogu;
- *částečná obsahová záměna vzpomínky* – mezera ve vzpomínce je vyplněna částí jiné vzpomínky na vyšetřovanou událost, což může být vyslychajícím obtížně prohlédnutelné;
- *obsahové rozšíření vzpomínky* – aniž by si to uvědomoval, vyslýchaný popisuje vyšetřovanou událost barvitěji, než se stala, tedy domýšlí si určité detaily, osoby, předměty. Vyslychající musí být proto neustále pozorný a otázkami si získaná fakta ověřovat;
- *snové vzpomínky* – bývají dobře odhalitelné, neboť zpravidla činí výpověď naprosto nevěrohodnou. Jedná se o smyšlené představy vyskytující se zejména u dětí.

Velkou roli v této fázi hraje postup vyslychajícího, který může pokládat otázky nesprávné, nepřesné či nesrozumitelné, které jsou s to vyvolat umělá doplňování původního zážitku vyslychaného. Otázky mohou působit též sugestivně - vyslychaný v takovém případě přejímá myšlenky vyslychajícího. Pravděpodobnost sugesce je tím vyšší, čím méně se může vyslychaný přesvědčit o pravdivosti sugesce, čím méně se o to snaží, či jedná-li se o jedince se zvýšenou sugestibilitou. Ta může být zapříčiněna vlivem nízkého intelektu, nízkého či vysokého věku, aktuálního zdravotního stavu, sociálního prostředí atd.

Vyslychaný eventuálně vědomě potlačuje určité fragmenty výpovědi, a to i když chce vypovídat pravdu - může se kupříkladu cítit určitými okolnostmi zahanben.

d) etapa přejímání, přepracování a procesního podchycení informace

Pro tuto etapu je rozhodující jak schopnost vyslychaného přesně vyjádřit myšlenku, tak i způsobnost vyslychajícího správně pochopit její obsah. Při

výslechu je nutné vnímat nejen doslovný obsah slov, ale také jejich emoční zabarvení vyjadřující např. ironii, cynismus, lítost, strach. Podstatnou roli hraje jazyková vybavenost a intelektuální zdatnost, věk, vzdělání i momentální stav na obou stranách výslechové interakce. Vyslýchající se musí vyvarovat selektivního přijímání informací dle jím předem vytvořeného obrazu o události.

Z uvedených etap formování vyplývá, že výpověď je ovlivňována následujícími čtyřmi aspekty:⁵⁸

- *historický aspekt* - každá výpověď má svou historii, od vnímání přes zapamatování a vybavování až po reprodukci;
- *osobnostní aspekt* - výpověď je ovlivněna psychickým i fyzickým stavem vyslychané osoby, jejími morálními zásadami, názory, emocemi a znalostmi;
- *situační aspekt* - na výpověď působí vliv výslechového prostředí (viz oddíl 4.2.1 této práce);
- *sémantický aspekt* – souvisí s tím, zda je vyslychaný schopen vypovídat srozumitelně a pochopit otázku vyslychajícího tak, jak je myšlena. Zároveň tento aspekt zahrnuje otázku schopnosti vyslychajícího pochopit sdělení vyslychaného. Protože důkaz získaný výslechem je ve formě protokolu, nelze následně zjistit intonaci hlasu, projevy emocí apod. Protokol je při dokumentaci diktován vyslychajícím a informace v něm obsažené jsou tak ovlivněny jeho psychickými procesy.

Uvedené procesy a aspekty mají vliv na věrohodnost výpovědi. Podle Čírtkové⁵⁹ je věrohodností výpovědi „*míra souladu výpovědi se skutečností.*“ Věrohodnost posuzuje vyslychající, a to především na základě analýzy osobnosti vyslychaného a porovnání výpovědi s dosud zjištěnými fakty. Rozlišujeme tak dvojí věrohodnost – obecnou, vázanou na komplexní charakteristiku osobnosti vyslychaného a specifickou, zaměřenou na konkrétní výpověď.

⁵⁸ NĚMEC. Op. cit. S. 184 - 185.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473864. S. 85.

4 Příprava výsledku

Protože je výslech velmi důležitým důkazním prostředkem, často tím rozhodujícím, je nutné, aby se vyslyšající nedopouštěli chyb. Toho lze dosáhnout pouze za předpokladu vykonání kvalitní přípravy, neboť je pravdou, že vedení výsledku je činností komplikovanou a náročnou. Špatná a nedostatečná příprava má často za následek nedosažení účelu výsledku a vyslyšající bývá v jejím důsledku nejistý a zmatený a špatně se ve věci orientuje. V praxi vyslyšající bohužel těžko hledají čas na vykonání dobré přípravy, protože se musí soustředit na více případů najednou. K výsledku tak přichází jen s malým povědomím o konkrétní věci.

V literatuře se dá narazit na pojetí přípravy jako stadia výsledku,⁶⁰ avšak majoritní náhled ji vidí jako samostatnou otázku, která výsledku pouze předchází. Někteří autoři⁶¹ odlišují přípravu věcnou čili obsahovou a organizačně-materiální neboli technickou. V rámci věcné (obsahové) části přípravy pak rozlišují dvě dílčí fáze - analytickou a syntetickou. Dle Musila⁶² se věcné a organizačně-materiální aspekty přípravy výsledku prolínají, a význam tak má pouze ono dělení na analytickou a syntetickou fázi, což je pojetí, které v moderní kriminalistické nauce převládá.

4.1 Analytická fáze přípravy

Součástí analytické fáze přípravy výsledku je analýza dosud shromážděných materiálů, důkazů a informací a analýza osobnosti vyslyšaného i vyslyšajícího.⁶³ Že je analýza vlastní osobnosti pro vyslyšajícího důležitou součástí přípravy na výslech, není v teorii jednohlasně přijímaný názor,⁶⁴ já se s ním ale ztotožňuji. Vyslyšající musí být při výslechu jistý a sebevědomý, musí mít autoritu. Rovněž, jak vyplyne později z této práce, mnohé taktické postupy výsledku představují procesy náročné na osobnost a intelekt vyslyšající osoby. Z těchto důvodů je dle mého názoru nutné, aby si byl

⁶⁰ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Josef HEŘMÁNEK. *Taktika výsledku*. Praha: Univerzita Karlova, 1973. S. 16.

⁶¹ Např. Němec, Straus nebo Pješčak.

⁶² MUSIL, Jan. *Kriminalistika*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994, 269 s. ISBN 8020604235. S. 157.

⁶³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 309 s. ISBN 9788073800383. S.248.

⁶⁴ Analýzu osobnosti vyslyšajícího neuvádí jako součást analytické přípravy ve svých pracích autoři Němec, Straus či Tiplica.

vyslýchající vědom svých slabých i silných stránek a aktuálních problémů (viz oddíl 4.1.3).

4.1.1 Analýza dosud shromážděných materiálů a důkazů

Prvním úkonem předcházejícím výsledku je seznámení se s věcí, ve které má být výslech veden. To zahrnuje shrnutí všech poznatků o případu, kterými jsou důkazy a ostatní materiály, seznámení se spisem a identifikaci rozporů a nejasností o skutkovém stavu vyšetřované události.

Někteří autoři⁶⁵ hovoří o dvojí funkci této části analytické fáze přípravy, a to o funkci kontrolní (prověřovací) a studijní (tvůrčí). Funkcí kontrolní se rozumí zjištění všech mezer, nesrovnalostí, nejasností a jiných nedostatků ve shromážděných materiálech, které je třeba odstranit. Pokud je to možné, je důležité tyto nedostatky odstranit ještě před započítím výsledku; pokud to možné není, je třeba je brát v úvahu při dalším postupu, neboť mezery ve znalostech mohou zapříčinit neúspěch výsledku.

Studijní funkci analýzy materiálů a důkazů představuje podrobné nastudování dosud získaných informací a důkazní situace a jejich vyhodnocení. Na základě tohoto vyhodnocení jsou pak vyslýchajícím vytyčeny hlavní neznámé, které je třeba objasnit, stanoven okruh svědků a určeny cíle a pořadí výsledků obviněných a svědků podle jejich procesního postavení, osobních zvláštností apod. S tím souvisí i vytvoření domněnky o tom, co vyslýchané osoby musely, mohly či nemohly vnímat. Taktéž jsou připraveny taktické postupy pro výslech, způsob předkládání důkazů, kladení otázek, je stanoven plán výsledku jako celku.⁶⁶

Analyzovaný materiál je obecně členěn na důkazní a pomocný. Za důkazní materiál se označují např. protokoly o dosud vykonaných vyšetřovacích úkonech, zajištěné stopy, důkazy, znalecké posudky a odborná vyjádření, přílohy protokolů a odborná vyjádření úřadů. Za materiál pomocný se považují zejména různé druhy

⁶⁵ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výsledku v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S. 39.

TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999, 162 s. ISBN 80-725-1007-X. S. 65.

⁶⁶ HEJDA, Jan. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 9788024511634. S. 95.

záznamů, operativně-pátrací materiály, evidenční materiály (např. výpis z rejstříku trestů) či poznatky získané z jiných spisů.⁶⁷

4.1.2 Analýza osoby vyslychaného

Osobností podle Čírtkové⁶⁸ rozumíme „*relativně trvalé uspořádání biologických, psychologických a sociálních charakteristik do jedinečného celku duševního dění.*“ Jedná se tedy o jakýsi individuální souhrn a souvislost chování, prožívání a vlastností, jež jsou odlišné u každého člověka.

Poznání osobnosti vyslychaného bývalo v minulosti přikládáno málo důležitosti jak v teorii, tak (a právě proto) i v praxi, kdy se vyslychající soustředili především na spis a věcné důkazy. Přestože je však při výslechu nutné s touto neznámou počítat, a to zejména ve spojení s přípravou taktických postupů, důsledek takového přístupu pro kvalitu výslechu býval velmi nepříznivý. Dle autorů Matíáška, Bárty a Soukupa⁶⁹ v něm můžeme spatřovat dominantní příčinu neúspěšných výslechů minulé doby.

V posledních letech se této části přípravy dostává zasloužené pozornosti. Produktem je zde kvalifikovaný úsudek o tom, jak s vyslychaným navázat kontakt, jak bude vyslychaný reagovat a zda lze očekávat pravdivou výpověď či nikoliv. Při analýze osoby vyslychaného se je třeba zaměřit na studium dat životopisné a psychologické povahy, jež jsou zdrojem informací o charakteru, vlastnostech, duševních a fyzických schopnostech, intelektu, rozumovém a mravním vývoji, sociálním původu, zdravotním stavu a vztahu k dalším zainteresovaným osobám. Důležité jsou i informace o zaměstnání, trestech, rodinném prostředí a stycích osoby na veřejnosti i v soukromí.⁷⁰

Dokážu si však představit, že v praxi často nebude této analýze věnována větší pozornost z důvodu časové náročnosti. Stejně jako v případech méně závažné kriminality myslím postačí stručná orientace ve věci.

⁶⁷ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 9788086795508. S. 85.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 8086898733. S. 49.

⁶⁹ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. S. 159, 160.

⁷⁰ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. S. 43, 44.

4.1.3 Analýza osoby vyslychajiciho

Vyslychajici si musi byt vedom sveho momentalniho stavu, svych dovednosti, schopnosti a vedomosti o tematu. To vse je dulezite vzhledem k navazani kontaktu s vyslychanou osobou, pro schopnost adekvatnich reakci a improvizace.⁷¹ Pripadne negativni vlivy, konfliktni situace a nedostatky je nutne rozpoznat a odstranit, poucit se z chyb z minulosti. Zvlaste u moderni trestne cinnosti v oblasti hospodarske a pocitacove kriminality jiste neni vyjimkou nedostatecna odborná kvalifikace vyslychajiciho, který by mel vyuzit pomoci experta v danem oboru. Vyslychajici se nesmi preceňovat ani podceňovat. Žadouci kvality pro vedeni vyslechu jsou podle Čecha⁷² mravni a pravni zralost, intelektova a kulturni uroveň, interpersonální citlivost, schopnost empatie a asertivita.

4.2 Syntetická fáze přípravy

Příprava vyslechu je zakončena syntetickou fází, ve které vyslychajici vytvári podmínky pro vyslech na základě poznatků získaných ve fázi analytické. Je možné spatřovat dvě dílčí části syntetické fáze přípravy: obecnou a zvláštní. Obecná část spočívá v určení předmětu, cíle a formy vyslechu, času a místa jeho provedení, případně i způsobu utajení totožnosti svědka. Patří sem i volba taktických postupů, které zahrnují způsob navazání kontaktu s vyslychaným, zajištění jeho přítomnosti, přípravu otázek a určení jejich sledu a zajištění důkazů, které mají být v průběhu vyslechu předloženy. Vyslychajici v této fázi rozhoduje také o prostředcích dokumentace a o tom, jaké osoby budou vyslechu přítomny.⁷³

V rámci zvláštní části syntetické přípravy vyslychajici vytvári plán vedeni vyslechu, jehož komplexnost a forma (ta může být písemná i ústní) se odvíjí od složitosti případu, očekávané složitosti vyslechu a schopnosti vyslychajiciho. Plán vyslechu je výsledkem poznatků získaných v dosavadních fázích přípravy, zahrnuje tedy taktické

⁷¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 309 s. ISBN 9788073800383. S. 248.

⁷² ČECH, Ján. *Psychológia pre políciu a justíciu*. Vyd. 1. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2005. Edícia spoločenských vied. ISBN 8089034918. S. 235.

⁷³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika. 2., přeprac. a dopl. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9. S. 329, 330.

prvky uzpůsobené osobnosti vyslychaného, otázky a okolnosti, které je třeba objasnit a prověřit, a způsob kladení otázek i předkládání důkazů.⁷⁴

4.2.1 Místo výslechu a výslechové prostředí

Správná volba místa provedení výslechu je klíčová jak pro ochranu vyslychané osoby, tak pro formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným.

Je nutné zajistit chráněný příchod a odchod vyslychané osoby. Je žádoucí, aby nedošlo k setkání vyslychaného s pachatelem a osobami jednajícími v jeho prospěch, aby těm nebyla známa totožnost vyslychané osoby. K tomuto účelu jsou ideální prostory s více přístupy, v době úředních hodin a s přítomností veřejnosti. Není vhodné provádět výslech na příslušném policejním pracovišti. K utajení totožnosti vyslychaného před obhájcem pachatele je nejlepší využít dvou nepropojených místností se zařízením přenosu zvuku za použití modulátoru hlasu. Pokud tato forma není možná, je třeba alespoň znemožnit vizuální kontakt vyslychané osoby a obhájce.⁷⁵

Kriminalistická věda hovoří o výslechovém prostředí, které dělí z taktického hlediska na vnější a vnitřní. Vnější výslechovým prostředím je místo konání výslechu,⁷⁶ přičemž jeho vhodná volba je základem pro správně vedený výslech, oboustrannou soustředěnost a pozornost a vytvoření důvěry, kontaktu a převahy nad vyslychaným. Jedná-li se o výslech svědka, u něhož se očekává pravdivá výpověď, postačovat může kancelář vyslychajícího.

Zcela nejvhodnějším prostředím pro většinu případů je však speciální výslechová místnost se zvláštním vybavením, jakým jsou jednocestné zrcadlo, kamery, komunikační pojítka.⁷⁷ Takto technicky vybavené a vhodně uspořádané pracoviště umožňuje maximální autenticitu výslechu, jeho přesnou dokumentaci, a tím i prohloubení záruk zákonnosti.

⁷⁴ NĚMEC. Op. cit. S. 205.

⁷⁵ STRAUS, Jiří a Miroslav NĚMEC. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 503 s. ISBN 9788073802141. S. 205 - 207.

⁷⁶ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003, 136 s. ISBN 80-725-1141-6. S. 31, 43.

⁷⁷ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 9788072512942. S. 32.

Termín speciální výslechové místnosti zahrnuje celý komplex místností, které jsou technicky navzájem propojeny. Součástí takového komplexu jsou čekárna (už v té nalezneme kameru a mikrofon), místnost pro dozorčí službu, vlastní výslechová místnost a technické pracoviště. Tím, že je dokumentován celý výslechový proces, se zajišťuje dodržování zákonnosti při výslechu. Vyslychanému je garantováno stabilní a nerušené klima a vyslychajícímu psychologická a informační převaha. Pořízený záznam výslechu lze kdykoliv znovu použít, čímž se redukuje nebezpečí znehodnocení důkazů odvoláním se na nezákonný postup vyslychajícího. Snižuje se tak i pravděpodobnost nutnosti opakovaného výslechu.⁷⁸

Porada⁷⁹ ve své knize *Kriminalistika* popisuje konkrétní výslech, při kterém s vyslychajícím z technického pracoviště komunikoval odborník v oboru psychologie a pomocí počítače při výslechu konzultoval. To mělo příznivý vliv na jistotu a převahu vyslychajícího a výslech byl úspěšný. Myslím, že toto je pro výslech velkým přínosem, neboť kvalifikovaná osoba pracující v klidu na jiném místě může provádět analýzu osoby vyslychaného a jeho výpovědi (nemusí se samozřejmě jednat pouze o rady psychologické) v průběhu výslechu lépe než vyslychající, který se musí zaměřovat i na jeho vedení. Tento postup určitě není třeba využít vždy, u závažných a složitých případů by však mohl být rozhodně k užitku. Dokážu si nicméně představit finanční, časové, organizační a personální důvody komplikující jeho častější uskutečňování v praxi.

V současné době dochází k překonávání ekonomických překážek, a tím k nárůstu počtu speciálních výslechových místností a také k jejich standardizaci a zkvalitňování. Seznam speciálních výslechových místností⁸⁰, stejně jako standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení,⁸¹ zveřejňuje na svých webových stránkách ministerstvo vnitra.

Vnitřním výslechovým prostředím je klima či atmosféra výslechu. Toto výslechové klima je tvořeno sumou faktorů, kupř. zařízením místnosti, umístěním zúčastněných osob,

⁷⁸ KONRÁD, NĚMEC, NOVOTNÝ. Op. cit. S. 34.

⁷⁹ PORADA. Op. cit. S. 259.

⁸⁰ Seznam speciálních výslechových místností. *Ministerstvo vnitra České Republiky* [online]. [cit. 2015-12-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-specialnich-vyslechovych-mistnosti.aspx>

⁸¹ Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení. *Ministerstvo vnitra České Republiky* [online]. [cit. 2015-12-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>

osvětlením, čistotou místnosti, teplotou. Příznivé výslechové klima působí pozitivně na vyslýchaného i vyslýchajícího a je důležité pro správné provedení výslechu. Je tak vhodné zabezpečit absenci rušivých vlivů – klepání na dveře, vyzvánění telefonu, vstupování osob či vnějšího hluku. Zároveň je nutné předem vykonat kontrolu technických prostředků a včas zajistit jejich funkčnost.⁸²

4.2.2 Určení doby provedení výslechu

Základním pravidlem je, že výslech je vhodné provést co nejdříve po tom, co nastala vyšetřovaná událost. U vyslýchaných časem dochází k blednutí vzpomínek a také k jejich zkreslování. Pachatel by mohl zamést stopy, ničit důkazy, ovlivňovat svědky, kooperovat se spolupachatelem, připravit si kvalitní lživou výpověď nebo opatřit alibi atd.

5 Stadia výslechu

Kriminalistická věda shodně s trestním řádem⁸³ rozeznává tři stadia výslechu – úvodní stadium, stadium souvislého líčení (monolog) a stadium otázek a odpovědí (dialog). Pouze první dvě stadia jsou obligatorní.

5.1 Úvodní stadium výslechu

V prvním stadiu je především nutné splnit trestně procesní formality, jako je ověření totožnosti vyslýchaného, jeho poučení⁸⁴ o právech a povinnostech, řešení případných otázek ohledně utajení totožnosti svědka a obeznámení vyslýchané osoby s předmětem výslechu. Už tímto dochází k prvotnímu navázání psychologického

⁸² METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013, 307 s. ISBN 9788087713082. S. 190.

⁸³ § 90 – 101 TR

⁸⁴ K otázce poučení vyslýchaného v obecné problematice výslechu je vhodné zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu USA z 13. června 1966 známé jako rozhodnutí Miranda, pojmenované po jednom ze čtyř případů, kterých se týkalo. V případě Miranda v. Arizona se podezřelý Miranda přiznal ke spáchání únosu a loupeže po výslechu, který se odehrál bez toho, aby byla podezřelému sdělena jeho procesní práva (obdobná situace nastala i ve zbývajících třech případech). Nejvyšší soud USA rozhodl, že takový postup byl nepřijatelný. V rozhodnutí soud uvedl, že „obžalovaný musí být před vyslechnutím upozorněn, že má právo mlčet, že cokoli, co řekne, může být u soudu použito proti němu, že má právo na přítomnost obhájce a pokud si obhájce nemůže dovolit, bude mu přidělen, pokud si to bude přát.“

Viz Facts and Case Summary - Miranda v. Arizona. In: *United States Courts* [online]. [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/facts-and-case-summary-miranda-v-arizona>

kontaktem vyslychajiciho s vyslychanym. Prostřednictvím tohoto „přivítání“ lze ovlivnit zájem či neochotu k pravdivé výpovědi nebo vůli vypovídat nepravdivě; první dojem má významný vliv na následné utváření vzájemných vztahů.⁸⁵

Neprobíhá-li výslech na místě, na které je vyslychající zvyklý (kancelář vyslychajiciho, speciální výslechová místnost), dochází v této fázi také k adaptaci na podmínky nezvyklého výslechového prostředí. V úvodním stadiu se rovněž zjišťuje vztah vyslychaného k ostatním účastníkům daného případu a k projednávané věci, jeho postoj k samotnému faktu výslechu, jakož i informace o jeho rodinných, majetkových a platových poměrech a předcházejících trestech.⁸⁶ Je možné s vyslychaným navázat rozhovor o věcech obecně známých či přimět jej vypovídat o vlastní osobnosti, jako například výzvou k zhodnocení výchovy sebe samého jeho rodiči, vztahů na pracovišti, dosaženého vzdělání a podobně. Hovoříme o metodě dotazování, která pomáhá vyslychajícímu lépe odhadnout intelekt a osobnost vyslychaného s ohledem na další konkretizaci plánu výslechu či ujištění se o něm.⁸⁷

V souvislosti s výše uvedeným je třeba zmínit problematiku interpersonální percepce z pohledu forenzní psychologie (viz podkapitola 1.3). Dle Čírtkové⁸⁸ se ve výslechu interpersonální percepce projevuje oběma svými hlavními znaky – subjektivním, zkresleným vnímáním druhé osoby, které se zároveň spontánně promítá do faktického jednání. V praxi se vyslychající často v tomto ohledu dopouštějí chyb, k nimž patří:⁸⁹

- *haló efekt* – vyslychající je ovlivněn jednou dominující charakteristikou a automaticky si nachází další prvky, které jí odpovídají, ale nemají oporu v pozorování osoby vyslychaného;
- *podlehnutí prvnímu dojmu* – vyslychající si v prvních minutách vytvoří názor, načež ignoruje pozdější ukazatele, že je tento názor mylný. Může se jednat o sympatie nebo antipatie už při navázání kontaktu;

⁸⁵ MUSIL, KONRÁD, SUCHÁNEK. Op. cit. S. 331.

⁸⁶ METEŇKO, BAČÍKOVÁ, SAMEK. Op. cit. S. 186.

⁸⁷ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 9788073801533. S. 83.

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998, 255 s. ISBN 8085858703. S. 174.

⁸⁹ BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 9788073084097. S. 19 – 23.

- *referenční rámeček* – jinými slovy profesní zkreslení; projevuje se vytvořením jakýchsi zkušenostních schémat, dle kterých pak vyslychající informace filtruje. K tomuto jevu dochází zejména u vyšetřovatelů, kteří se dlouhodobě zaměřují na jeden typ kriminální činnosti;
- *idiosynkrazie* – zvýšená citlivost až nesnášenlivost vyvolána vnějšími podněty jako je vzhled osoby, způsob oblékání, gesta a chování. Projevuje se antipatií, která může narušit výslechové klima a tím i taktiku výslechu;
- *protipřenos* – vyslychající do výslechu nevědomě promítá vlastní nevyřešené problémy;
- *sociální stereotypy* – projevy ustálených soudů nabytých procesem socializace, které mohou přerůst v iracionální předsudky;
- *pygmalion-efekt* – očekávání a představy o druhé osobě vedou k tomu, že je tato osoba začne svým chováním naplňovat;
- *egocentrická chyba* – vyslychající posuzuje vyslychané podle sebe a očekává od něj podobné hodnoty a postoje;
- *stereotypy emočních reakcí* – vyslychající si utváří názor na základě toho, zda osoba naplňuje jeho představy o emočních reakcích podle vztahu k věci. Pokud vyslychaný projeví při své reakci jinou emoci, než jakou vyslychající očekává, bude ji považovat za nepravdivou.

Bez velkých obtíží lze podle Čírtkové⁹⁰ při výslechu odhadnout a zařadit osobu v procesním postavení svědka. Hovoříme zde o několika možných skupinách:

- *svědek hovorný a otevřený* – ideální obraz svědka s ochotou spolupracovat a pomoci k objasnění případu;
- *svědek upovídaný a zabíhavý* – často odbíhá od tématu a klade velké nároky na trpělivost vyslychajícího, je však důležité jej často nepřerušovat, neboť může ztratit ochotu vypovídat;
- *svědek plachý a ostýchavý* – těžce navazuje kontakt, je zapotřebí trpělivosti a přátelského přístupu;
- *svědek povrchní* – hovoří rychle a neprecizně, bývá nutný rozbor a upřesňující otázky;

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ. Op. cit. S. 181 – 182.

- *svědek lhostejný* – nemá zájem vypovídat o něčem, co dle jeho mínění není jeho věc, je však možné jej motivovat;
- *svědek nedůvěřivý* – je vhodné pokusit se objasnit příčiny nedůvěry, které mohou být osobní i situační;
- *svědek svéhlavý* – jedná se o jedince se silnými předsudky a extrémním nahlížením na určité oblasti, které je tak lepší při výslechu zcela vynechat.

Někteří autoři⁹¹ do úvodní fáze výslechu řadí rovněž otázku formy a způsobu předvolání osoby. Dle Strause⁹² tento prvek do úvodního stadia nepatří, neboť výslechu předchází, a nemůže tak být jeho součástí. S tímto názorem nesouhlasím, neboť předvolání je důležitým prvním krokem formování kontaktu vyslychajícího s vyslychaným, zvláště uvážíme-li, že může proběhnout osobně. Chápání tohoto problému jako úvodu výslechu se mi tak, vzhledem k tomu, že jím bývá již naplňován taktický záměr, jeví jako opodstatněné.

Na závěr úvodního stadia je vyslychaný vyzván, aby se souvisle vyjádřil k předmětu výslechu, čímž začne fáze monologu. To je však pouze výchozí pojetí a je možné, aby vyslychající vzájemnou posloupnost etap monologu a dialogu obrátil a začal v tomto okamžiku rovnou s pokládáním otázek, nebo tyto fáze operativně kombinoval, je-li to v zájmu jím připravených taktických postupů.

5.2 Fáze souvislého líčení - monolog

Současně s vyzváním k volné výpovědi je vhodné vyslychaného upozornit na nutnost rozlišení, zda si danou částí výpovědi je opravdu jistý či nikoliv, zda se jedná o informaci vnímanou přímo jím či jemu reprodukovanou a co považuje za důležité. Pokud se jedná o výslech obviněného, je toto fáze, kdy realizuje své právo vyjádřit se ke sděleným obviněním a důkazům o nich.

Během monologu by vyslychaný neměl být přerušován, pokud to není nutné k jeho usměrnění, vzdaluje-li se předmětu výslechu nebo je-li zapotřebí informaci upřesnit.

⁹¹ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S. 27.

NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-731-7036-1. S. 191.

⁹² STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 278 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 80-86898-40-7. S. 108.

V případě složitého a rozsáhlého předmětu výslechu je dobré vyslychanému doporučit určitý postup tak, aby vypovídal v časovém sledu, k určitým osobám, skutkům apod. Možnost souvislé výpovědi je důležitá, aby vyslychaný nepochyboval, že může vyjádřit plně svůj postoj. Je zde také šance, že se nepravdivě vypovídající osoba ztratí v případných lžích či polopravdách, nebo uvede další použitelná fakta, která by jinak zamlčela a o kterých vyslychající do té doby vůbec nemusel vědět, a proto by jej nenapadlo se na ně doptávat.⁹³ V průběhu této fáze si vyslychající prohlubuje svůj názor na vyslychaného, zjišťuje jeho subjektivní vztah k daným skutečnostem, hodnotí pravdivost výpovědi, srovnává ji s dalšími důkazy a snaží se objevit rozpory a připravuje si otázky pro pozdější dialog.⁹⁴

Z pohledu forenzní psychologie existuje v této fázi zejména nebezpečí neúplné výpovědi, neboť se vyslychaný soustředí na hlavní body a události, a má tak tendence vynechat podrobnosti a okrajové momenty, i když ty mohou být zásadně důležité.⁹⁵

5.3 Fáze dialogu

Není-li fáze monologu postačující, následuje dialog. V této fázi jsou vyslychajícím kladeny otázky k doplnění výpovědi a odstranění nejasností a rozporů s cílem monologickou část výpovědi doplnit a upřesnit. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně, nesmějí být sugestivní (návodné) ani kapciózní (úskočné).⁹⁶ Mají být kladeny tak, aby na ně vyslychaný musel reagovat s určitostí a jednoznačně, nesmějí být ponižující a urážející.

Ve fázi dialogu plní rozhodující úlohu činnost vyslychajícího, který se nejen aplikací taktických postupů, ale celým způsobem vedení výslechu podílí na formování výpovědi vyslychaného. Z pohledu kriminalistiky, stejně jako pro účely této práce, je dialogová fáze výslechu nejdůležitější, neboť umožňuje vyslychajícímu působit na vyslychaného tak, aby mu pomohl vzpomenout si na zdánlivě zapomenuté informace a správně a detailně vzpomínky reprodukovat.

⁹³ STRAUS. Op. cit. S. 108 – 109.

⁹⁴ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003, 136 s. ISBN 80-725-1141-6. S. 56.

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ. Op. cit. S. 220 – 221.

⁹⁶ § 92 odst. 3 TR

V případě výslechu obviněného, osoby podezřelé či nepravdivě vypovídajícího svědka má vyslýchající možnost taktickými postupy a otázkami dosáhnout pravdivé výpovědi, či alespoň extrahovat co největší množství informací. Je důležité klást otázky promyšleně a zároveň pohotově v závislosti na předcházejícím monologu vyslýchaného. Také je potřeba omezit výskyt emočních reakcí, jako může být strach nevinné osoby na přímou otázku typu: „Udělal jste to?“ z důvodu případného obvinění, a formulovat otázky tak, aby případná emoce byla odhalující povahy.

Na závěr dialogového stadia dojde k zaprotokolování výpovědi, zachytí se případné námítky a opravy a zaprotokolovanou výpověď stvrdí vyslýchaný i vyslýchající, příp. i další přítomné osoby svým podpisem.

5.3.1 Pokládání otázek při výslechu

Straus⁹⁷ doporučuje při dialogu dodržet následující obecná pravidla ohledně pořadí otázek:

- nejprve je vhodné klást otázky o okolnostech, o kterých se vyslýchaný nezmínil v rámci souvislého líčení, a až poté otázky, které zmíněny byly;
- otázky týkající se okolností, které vyslýchaný sám prožil a vnímal, před otázkami o faktech, která mu byla zprostředkována;
- otázky, které se týkají motivu a pohnutek, před otázkami ohledně názorů a mínění.

V teorii lze rozlišit několik typů otázek dle jejich využití v dialogové fázi výslechu:⁹⁸

- *otázky otevřené* - jedná se o otázky, na které vyslýchaný odpovídá volně a samostatně, s možností široké a souvislé odpovědi. Tento typ otázek neposkytuje vyslýchané osobě žádné informace, a ta tak musí vycházet pouze z vlastní paměti. Otevřené otázky jsou typicky uváděny slovy: Co? Kdo? Kdy? Kde? Jak? a podobně; ukázkou mohou být otázky: „Co se přihodilo?“ či „Koho jste viděl?“

⁹⁷ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800956. S. 228.

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Základy psychologie výslechu*. *Kriminalistický sborník*. 2000, **45**(3). S. 29.

- *otázky uzavřené* - k uzavřeným otázkám je vhodné přistoupit v případech, kdy je vyslýchaný nepříliš ochoten mluvit nebo je slabšího intelektu. Jsou to otázky vedoucí k přímé odpovědi, jako např.: „Viděl jste slečnu X, jak nastupuje do automobilu?“. Otázky uzavřené musí být velmi pečlivě uváženy, neboť mohou informacemi, jež obsahují, ovlivnit vzpomínky vyslýchané osoby;
- *otázky alternativní* - tyto otázky obsahují prvky otázek otevřených i uzavřených a jejich využití spočívá ve výsledku osob se sníženými rozumovými schopnostmi. Alternativní otázky dávají vyslýchanému na výběr z možností, kupř.: „Jakou barvu měl klobouk slečny X, červenou, bílou nebo jinou?“
- *kontrolní otázky* – jedná se o otázky účelně směřované na ověření určitých skutečností, např.: „Kde jste to slyšel?“ nebo „Jak to víte?“
- *usměrňující otázky* – jsou to otázky podobné kontrolním, sloužící k ověření obsahu informací a obnovení koncentrace vyslýchaného: „Mohli byste znovu popsat místnost, kde byl nalezen pan X?“
- *testovací otázky* – jedná se o další typ otázek kontrolních. Testovací otázky slouží jako pomůcky k vytvoření představy o tom, zda vyslýchaný odpovídá lživě, zda je snadno ovlivnitelný, jaké jsou jeho předsudky, postoje a názory nebo jak kvalitní má odhad vzdáleností, plynutí času, rychlosti apod., může to být např. otázka: „Co si myslíte o ženách za volantem?“. Testovací otázky musí být pokládány s opatrností, aby vyslýchaný nenabyl dojmu, že se od něj očekává určitý druh odpovědi, a prezentoval tak vlastní pohled;
- *otázky doplňující* – cílí na skutečnosti, které vyslýchaná osoba úmyslně nebo bez úmyslu zamlčela;
- *otázky připomínající* – slouží k oživení paměti vyslýchaného, k pomoci rozpomenout se na zapomenutou okolnost. Je potřeba dát pozor na případnou sugestivitu otázek;
- *zpřesňující otázky* vedou k upřesnění již sděleného;⁹⁹
- *otázky situační* – jedná se o zvláštní druh otevřených otázek, které směřují na nejmenší podrobnosti týkající se chování a prožívání vyslýchaného v období, kdy se udál předmět výslechu. Tyto informace jsou důležité pro upřesnění dění před,

⁹⁹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001, 746 s. ISBN 8072041940. S. 353.

během a po vyšetřované události, neboť je vyslýchaná osoba zpravidla nemá dopředu promyšleny.

6 Formy působení na vyslýchaného

Výslech je formou interakce, což znamená, že se jeho účastníci prostřednictvím verbální i nonverbální komunikace vzájemně ovlivňují s cílem dosáhnout u druhé osoby reakce korespondující s představou osoby komunikující. Toto ovlivňování je neodmyslitelným prvkem jakékoliv lidské interakce, a nelze jej tak ve výslechové situaci zcela eliminovat. Z pohledu kriminalistiky a práva je tak důležité odlišit právně akceptovatelné působení vyslýchajícího na vyslýchaného od postupů právně nepřijatelných. Obecným kritériem je pak určení, zda vyslýchanému zůstává možnost volby mezi různými variantami chování.¹⁰⁰

Typickými formami kvalifikovanými jako právně přípustné jsou demonstrování (např. předkládání důkazů), objasňování (poskytování informací a předkládání souvislostí), využití příkladu (použití živých vzorů a modelů) a přesvědčování. Přesvědčování je metoda ovlivňování, při které se přesvědčovaná osoba pod vlivem verbálního i nonverbálního přesvědčujícího dobrovolně a zainteresovaně ujišťuje o zdůvodněnosti určitého stanoviska. Mezi konkrétní nástroje přesvědčování patří kladení otázek, předkládání argumentů, získávání kladných odpovědí, apelace na rozum i city.¹⁰¹

Naopak formou neakceptovatelnou je zpravidla sugesce, donucování, ale i metoda příkladu za užití vykonstruovaných, smyšlených informací (vyslýchající předstírá, že se vyslýchaný doznal). Tyto postupy užívají psychologického nátlaku, jenž se projevuje tím, že vyslýchaný spatřuje jen jednu možnost odpovědi tak, aby se vyhnul nebezpečí obsaženému v nátlaku. Typickým příkladem je vydírání uvězněním. Tyto metody jsou v rozporu nejenom s literou zákona, ale rovněž s účelem a smyslem trestního řízení, neboť znemožňují zjištění objektivní pravdy. Jsou častou příčinou justičních omylů. Zákaz fyzické i psychické formy nátlaku je obsažen v § 7 odst. 2 Listiny, v čl. 4 Charty

¹⁰⁰ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. S. 121 – 122.

¹⁰¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 9788073801533. S. 69.

základních práv Evropské unie a také v čl. 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

6.1 Otázky sugestivní a kapciózní

Obviněnému nesmějí být pokládány otázky kapciózní neboli úskočné, což jsou otázky předstírající klamavé, smyšlené a nepravdivé okolnosti s cílem dosáhnout takové odpovědi, která by jinak vyslychaným řečena nebyla. Podobně je zakázáno použití otázek sugestivních, tedy návodných.¹⁰² Jsou to otázky, které v sobě, ať už přímo či zahaleně, obsahují konkrétní postoj tázající se osoby k tomu, co se má otázkou zjistit, tedy odpověď.¹⁰³ Stejně platí i pro výslech svědka.¹⁰⁴ Dokázu si představit, že je v praxi často velmi obtížné určit linii, kdy se již jedná o otázky kapciózní či sugestivní a kdy jde stále o otázku v mezích trestního řádu.

Ve výslechové praxi je problém sugestivních otázek problémem významnějším než v případě otázek úskočných. Sugestivní otázky se totiž, ať už ve vědomé či nevědomé podobě, vyskytují u každého výslechu bez výjimky a není možné se jim zcela vyhnout. Platí, že nebezpečí sugescie je největší u dětí, osob starších a duševně slabších či tam, kde dochází k vytvoření psychického kontaktu a důvěry. Také se zvyšuje s tím, čím méně si toho vyslychaný o věci pamatuje.¹⁰⁵ Z opačného pohledu se dá říci, že sugestivní otázky bývají kladeny ve větší míře nezkušenými vyslychajícími. Sugescie může být samozřejmě zneužita vědomě, a to i z důvodů jakými jsou osobní problémy, špatná nálada nebo únava.

Příklad sugestivní otázky: „Jel jste tam za kamarádem?“ Vyslychaný může odpovědět: „Ano, jel jsem za kamarádem.“ Otázka vyslychajícího v sobě obsahovala možnou odpověď, důvod, z jakého se vyslychaný nacházel na určitém místě. Vyslychaného, v tomto případě tedy obviněného, tato odpověď přitom vůbec nemusela napadnout, mohl se octnout v nesnázích, nabýt dojmu nevěrohodnosti vlastní výpovědi, a začít proto vypovídat pravdivě. Je zároveň pravdou, že lze také stejným způsobem

¹⁰² § 92 odst. 3 TŘ

¹⁰³ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 8071792160. S. 426.

¹⁰⁴ § 92 odst. 3 TŘ stanoví zákaz použití otázek sugestivních i kapciózních v případě výslechu obviněného. Oproti tomu § 101 odst. 3 TŘ stanoví zákaz použití otázek sugestivních při výslechu svědka, nezmiňuje však otázky kapciózní. Jedná se o legislativní mezeru a v právní praxi jsou oba typy otázek považovány za nepřipustné rovněž při výslechu svědka.

¹⁰⁵ MATIÁŠEK, BÁRTA, SOUKUP. Op. cit. S. 123 – 125.

pomoci vyslychanému k vybavení si zdánlivě zapomenutého či překonat chybné vzpomínky. Dalším příkladem sugesce může být konstatování o podezření vyslychajícího vůči určité osobě při identifikaci, není-li si svědek jist.

Běžně bývá sugestivnost otázek dána jejich spojením s dalšími projevy, jako je modulace, tón hlasu, akcentování slov, gesta, mimika, projevy uspokojení nebo zklamání nad odpovědí, upozornění, napomínání a podobně.¹⁰⁶ Vyslychající může kupř. nasměrovat vyslychanou osobu k odpovědi, kterou očekává, pomocí úsměvu nebo příkyvování. Za obzvlášť nebezpečné jsou považovány otázky, které nabývají sugestivity až ve spojení s dalšími otázkami či předpokládající znalost určitých skutkových okolností.¹⁰⁷

Otázky kapciózní neboli úskočné se dají označit za „chytáky“ a vyskytují se zejména u výslechu obviněných osob. Kromě nepřipustnosti spočívá jejich nebezpečí i v případném narušení psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Často mají formu otázky neočekávané, jejímž účelem je, aby obviněný v momentu odvrácené pozornosti řekl bezděčně pravdu. Tak kupříkladu na otázku: „Jak jste odeslal ukradené šperky?“ vyslychaný odpoví: „Poštou.“ Takové otázky jsou přípustné pouze, zmínil-li obviněný fakt v obsahu otázky již před jejím položením sám v průběhu výslechu.

Může se jednat také o otázku nepřímou. Jedná se o otázku, v jejíž formulaci jsou obsaženy otázky dvě, z čehož ta hlavní je maskována druhou, neutrální, jejíž zodpovězení je zároveň zodpovězením otázky hlavní. Např. na otázku, zda byl obviněný svým autem o víkendu v Ostravě, obviněný odpoví, že byl pouze v Olomouci. Později při výslechu pak nemůže popřít, že byl o víkendu v Olomouci.

Konečně třetím častým typem je otázka podmíněná, kterou je obviněný dotázán na to, jak by odpověděl, kdyby mu byla známa určitá skutečnost. Např.: „Jak byste odpověděl, kdybych vám řekl, že se pan X přiznal a vás uvedl jako spolupachatele?“ Podmíněné otázky jsou přípustné, je-li jejich podstata pravdivá.¹⁰⁸

¹⁰⁶ MATIÁŠEK, BÁRTA, SOUKUP. Op. cit. S. 131.

¹⁰⁷ TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999, 162 s. ISBN 80-725-1007-X. S. 69 – 70.

¹⁰⁸ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. S. 97 – 99.

Významným je pro problematiku sugestivních a kapciózních otázek i výslechu jako takového rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tz 29/68 z roku 1968.¹⁰⁹ Nejvyšší soud zde stanovil povinnost provádět důkaz výslechem obžalovaného v hlavním líčení způsobem stanoveným trestním řádem.¹¹⁰ V tomto rozsudku Nejvyšší soud rozhodl, že vyličení skutku obviněným znalci v rámci přípravy znaleckého posudku nemůže být považováno za důkaz.

V posuzovaném případě soud prvního stupně rozhodl o vině na základě doznání, které obviněný učinil při poskytování odpovědi znalcům psychiatrie. Nejvyšší soud konstatoval, že takové doznání nemá důkazní charakter, neboť mu nepředcházelo zákonné poučení dle § 91 TŘ. K tomu je navíc možné, že znalci pokládali nepřipustné otázky, tedy právě otázky sugestivní a kapciózní. Rovněž Nejvyšší soud uvedl, že daným postupem tak v principu došlo k nahrazení orgánů činných v trestním řízení jinými orgány, jež dle trestního řádu mají v řízení docela jinou funkci, než objasňovat skutkový stav věci.

Nejvyšší soud také tímto rozsudkem stanovil nezákonnost přesvědčování obviněného o nepravdivosti jeho výpovědi, stejně jako nepřipustnost předestírání názoru vyslyšající osoby na obsah výpovědi za účelem jejího přizpůsobení obviněným tak, aby odpovídala již zjištěným faktům dostupným vyslyšajícímu. V tomto případě vyslyšající označoval výpověď vyslychaného jako lživou, čímž chtěl docílit kompatibility výpovědi s vyšetřovací verzí. To Nejvyšší soud považoval za nepřipustné působení na obviněného a porušení § 92 odst. 3 TŘ. Obdobně Nejvyšší soud vyjádřil neakceptovatelnost navádění obviněného při jeho líčení během procesu rekonstrukce.

V situaci, kdy jsou v průběhu výslechu pokládány nepřipustné otázky, mají strany právo vznášet námitky. Vyslyšající má povinnost námitky poznamenat do protokolu a vypořádat se s nimi při dalším postupu.¹¹¹

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.6.1968, sp. zn. 11 Tz 59/68, kterým bylo zrušeno usnesení Městského soudu v Praze, sp. zn. 3 To 375/63, jímž bylo zamítnuto odvolání obviněného proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10, a zároveň byl zrušen rozsudek Obvodního soudu, sp. zn. 1 T 126/63.

¹¹⁰ § 91 a násl., § 207 - 208 TŘ

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, 2 sv. (xxiv, 1501s., viii s., s. 1503-3011). Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074000430. S. 465.

7 Základní taktické postupy výslechu

Taktické postupy výslechu slouží k získání pravdivé a úplné výpovědi o předmětu výslechu. Ne vždy je však vyslýchaná osoba ochotna a schopna vypovídat pravdu. Vedle výslechu osoby, která nechce pravdivě vypovídat, se taktické metody rovněž uplatňují v případech, kdy je výpověď neúplná a nepřesná, a to z důvodu vyblednuvších paměťových stop či nedokonalého vnímání vyšetřované události.¹¹²

Jednak hovoříme o dvou obecných postupech využívaných při každém výslechu:

- a) formování psychického kontaktu vyslychajícího s vyslychaným;
- b) analýza výpovědi v průběhu výslechu, aby byl zjištěn postoj vyslychaného i úplnost a hodnověrnost jeho výpovědi.

Také se jedná o dva zvláštní taktické postupy používané tehdy, je-li jejich využití nezbytné:

- c) poskytnutí pomoci vyslychanému, aby si vybavil zdánlivě zapomenuté okolnosti, překonal klamně vzpomínky a subjektivní nedostatky v reprodukci;
- d) psychické působení na vyslychaného zaměřené k tomu, aby nelhal, nýbrž vypovídal pravdivě.

Taktické postupy jsou tedy nástroji dosažení cíle výslechu. Jsou to kriminalistickou vědou odůvodněná pravidla podložená poznatky z praxe a oborů psychologie a logiky. Tyto vzájemně propojené metody nejsou právně upraveny a mohou se používat pouze v mezích trestně procesních předpisů.¹¹³

7.1 Formování kontaktu vyslychajícího s vyslychaným

Navázání psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným je považováno za naprosto rozhodující krok pro úspěšné zvládnutí výslechu. Kontaktem rozumíme vytvoření takových vztahů, aby se vyslychaný neuzavřel do sebe, nevyhýbal se hovoru s vyslychajícím a aby nabyl ochoty pravdivě vypovídat. Kvalitně vytvořené

¹¹² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 154 s. ISBN 9788073801533. S. 20.

¹¹³ PJEŠČAK, Ján. *Kriminalistika: učebnice pro právnické fakulty*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986. S. 162.

vztahy dokážou rovněž kompenzovat případné chyby způsobené nevhodnými postupy, jakými jsou např. přerušování vyslychaného v průběhu monologu, nepřesně formulované otázky nebo přechody k následující otázce, když vyslychaný okamžitě nereaguje.¹¹⁴

K dosažení správného vytvoření kontaktu je důležité, aby vyslychající jednal svědomitě a nestranně, měl autoritu, byl korektní, pozorný, choval se k vyslychajícímu čestně a kontroloval své emoce.¹¹⁵

Nejdůležitějšími faktory ovlivňující formování psychologického kontaktu podle Strause jsou:¹¹⁶

a) *vhodný způsob zajištění přítomnosti vyslychaného*

Vzhledem k již tak vysoké psychické zátěži výslechu na člověka je už při určování způsobu zajištění přítomnosti vyslychaného namístež zvážit osobnost vyslychané osoby. Posouzení probíhá podle její psychosociální vyzrálosti (mladistvý, nezletilý, starší osoba) a případných psychopatologických specifik (osoba neurotická, mentálně retardovaná...). Způsob vyzvání osoby je třeba určit i s ohledem na její procesní postavení. Vyslychaného lze předvolat písemně, osobně a telefonicky, přičemž v zájmu formování pozitivního psychologického kontaktu je nejvhodnější osobní či telefonická forma. To je podle mého názoru nejvíce platí např. v případě svědka, který chce svědčit pravdivě.

b) *vhodné vnější výslechové prostředí a formování vhodné výslechové situace*

Kriminalistická nauka uvádí tři typické výslechové situace:¹¹⁷

- i) vyslychaná osoba chce vypovídat pravdivě, vypovídá pravdu a výpověď je v zásadě úplná. Je to ideální výslechová situace. U vyslychaného nedošlo k negativnímu ovlivnění procesu formování výpovědi v žádném z jeho etap (vnímání, zapamatování, myšlení, reprodukce);
- ii) vyslychaná osoba chce vypovídat pravdivě, ale výpověď je z různých důvodů v některých bodech nepravdivá. Vyslychaný nemůže vypovídat pravdivě,

¹¹⁴ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013, 307 s. ISBN 9788087713082. S. 191.

¹¹⁵ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004, 328 s. ISBN 80-731-7036-1. S. 207.

¹¹⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 278 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 8086898407. S. 110 - 111.

¹¹⁷ *Ibid.* S. 111 - 112.

neboť si není schopen vybavit určité okolnosti, které vnímal. Informace obsažené ve výpovědi neodpovídají objektivně zjištěným faktům, výpověď je nepřesná či neúplná. Řešením této situace může být pomoc vyslychajícího k překonání překážek a k vybavení si zdánlivě zapomenutého vyslychaným (viz dále);

- iii) vyslychaná osoba může, ale nechce vypovídat pravdivě a pravdivě nevypovídá. Jedná se zpravidla o výslechy obviněných a podezřelých nebo výslechy svědků s nimi spřízněných.

Ne zcela typickou výslechovou situací je pak situace, kdy vyslychaný nemůže a ani nechce vypovídat pravdivě. Vyslychaná osoba nespolupracuje a stojí si za svým, ačkoliv jsou fakta objektivně zjištěna jinak. Jedná se spíše o zvláštní případy, jež jsou způsobeny intelektovými či osobnostními odchylkami na straně vyslychaného. Tento druh výslechové situace může nastat i při výsleších obviněných a podezřelých či osob, které jsou s nimi v příbuzenském, partnerském nebo přátelském vztahu. Úspěšný výslech zde často bývá bohužel nedosažitelný.

Pro problematiku taktiky výslechu, a tím i pro účely této práce jsou samozřejmě důležité zejména druhá a třetí výslechová situace. Situace uvedená pod bodem třetím je pak tou nejvýznamnější a také nejsložitější z hlediska úspěšného řešení vyslychajícím. Pro navázání psychologického kontaktu v takto problematické situaci vyslychající někdy používají zvláštní metodu zvanou BASIC ID. Její podstata tkví v tom, že se vyslychající vžije do situace vyslychaného v průběhu činu a „*deklaruje své pochopení pro jednání podezřelého, jistým způsobem lidsky (morálně) ospravedlňuje jeho jednání v konkrétní situaci.*“¹¹⁸ Využití BASIC ID přesahuje meze výslechu, neboť lze s jeho pomocí odhadnout nebezpečnost pachatele, jeho reakce v různých situacích i pravděpodobnost opakování trestné činnosti.¹¹⁹

Otázkou vnějšího výslechového prostředí se zabývám v oddíle 4.2.1 této práce.

- c) *osobnost vyslychajícího a správný způsob jeho chování*

¹¹⁸ STRAUS. Op. cit. 112.

¹¹⁹ GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 8024612933. S. 44.

Vyslýchající musí dodržet správný způsob chování a naplnit určité znaky osobnosti. Před zahájením výslechu má vyslýchající sdělit svou hodnost, příjmení a funkci, uvést důvod předvolání vyslýchaného a předmět výslechu. V závislosti na osobnosti vyslýchaného vyslýchající zvolí specifický přístup – od vlídného až po strohý, úřední tón. Během výslechu je nutné zůstat korektní, projevit pochopení pro vyslýchaného a projevovat se objektivně, nestranně a bez předsudků. Důležité jsou také slušné a kulturní vystupování, vyjadřování, oblečení a celková úprava zevnějšku vyslýchajícího.¹²⁰

d) *vhodná forma seznámení s předmětem výslechu a s procesním postavením vyslýchaného*

Je možné rozlišovat dvojí přístup k seznámení vyslýchaného s předmětem výslechu a s jeho procesním postavením. Pokud lze očekávat lživý přístup vyslýchané osoby, je namístě přísný tón a úřední forma. U osob, u nichž se čeká pravdivá výpověď, nebo u osob mladistvých, starých a se sníženou mentální úrovní je vhodné zvolit způsob méně formální a mírný tón, čili „občanskou“ formu, jak uvádí Straus.¹²¹ V každém případě je nutné, aby vyslýchající sledoval, zda se vyslýchaný na poučení soustředí, vyslýchající by měl hovořit srozumitelně a rychlost i způsob sdělení by měl adaptovat mentálním schopnostem a aktuálnímu fyzickému stavu vyslýchaného.

e) *volba vhodného psychologického přístupu podle specifík osobnosti vyslýchaného*

Konečně je nutné zvolit vhodný psychologický přístup na základě poznání osobnosti vyslýchaného. Poznání osobnosti je důležité zejména u osoby obviněného. Tato analýza je započata v přípravné fázi výslechu a pokračuje v jeho průběhu prostřednictvím pozorování verbálních i nonverbálních projevů a kladením otázek zaměřených na osobnost vyslýchaného (viz podkapitola 5.1).¹²² Psychologický přístup tak slouží k působení vyslýchajícího na vyslýchanou osobu s ohledem na její osobnost, a to zejména

¹²⁰ HEJDA, Jan. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 9788024511634. S. 95.

¹²¹ STRAUS. Op. cit. S. 113.

¹²² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 154 s. ISBN 9788073801533. S. 81.

prostřednictvím taktního, ale odměřeného jednání, vcítění se, pochopení a pohostinnosti (nabídnutí kávy či cigarety).¹²³

Obecně se dá říci, že čekáme-li od vyslychaného nepravdivou výpověď, bude zpravidla vhodné zvolit autoritativní přístup. Naopak jedná-li se o výslech svědka, který chce vypovídat pravdivě, namísto bude jednání mírnější. Dokážu si představit, že v opačném případě by se svědek mohl cítit podezříván ze lživé výpovědi a ztratit důvěru v objektivitu vyslychajícího, a to by pak mohlo vést až k úplné ztrátě motivace vypovídat. Specifickým nástrojem při prvním kontaktu může být ponechání nebo sundání pout, tykání (např. jako demonstrace výrazné převahy), podání ruky apod.

Doporučena je snaha o vyvolání zainteresovanosti vyslychaného na podání informace při navazování kontaktu, a to vzbuzením zájmu na určitém cíli. Může se jednat o vysvětlení, že požadované informace jsou nutné k obhajobě vyslychaného nebo k posouzení jeho motivace. Podle autorů Protivínského, Prerada a Musila¹²⁴ vědomí konkrétního cíle zlepšuje úroveň vzpomínání a reprodukce.

7.2 Analýza výpovědi v průběhu výslechu

Cílem tohoto druhého základního taktického postupu je včasné zjištění postoje vyslychaného k předmětu výslechu a co nejrychlejší vytvoření představy o úplnosti a věrohodnosti výpovědi, tedy rozpoznání skutečné výslechové situace. Nejde o analýzu trestně procesní, nýbrž kriminalistickou, prováděnou s využitím poznatků formální logiky a obecné i forenzní psychologie.¹²⁵

Forenzní psychologie doporučuje pět vodítek, podle kterých si vyslychající může vytvořit prvotní, orientační odhad věrohodnosti výpovědi.¹²⁶

- *reakce na přímé obvinění* – nevinné osoby většinou obvinění okamžitě, bezprostředně odmítnou, kdežto viník je spíše obezřetný a vyčkává;

¹²³ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001, 746 s. ISBN 8072041940. S. 253.

¹²⁴ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S.40.

¹²⁵ PJEŠČAK. Op. cit. S. 165.

¹²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie: základy praktické psychologie pro policisty, strážníky, justiční stráž a pracovníky soukromých bezpečnostních agentur*. 2. rozš. vyd. Praha: Support, 1996. ISBN 8090216404. S. 295 – 296.

- *opakované prohlášení o nevině* – pro nevinného je typické detailní, bohaté a opakované prohlášení o jeho nevině a odvolávání se na svědka a fakta. Vinná osoba příliš nevysvětluje, jedná stroze a pasivně;
- *opakovaný návrat k bodům obvinění* – nevinná osoba se snaží logicky a věcně vyvracet závažné okolnosti a kritickým otázkám se nevyhýbá, naopak se k nim navrácí. Viník odsouvá a zamlžuje kritické okolnosti;
- *odvolávání se na širší kontext* – nevinná osoba často vyzdvihuje neslučitelnost činu s běžnými životními návyky, osobností, vzděláním. Pro vinného je takové jednání netypické;
- *obavy z ostudy* – nevinné osoby jsou znepokojeny dopadem na mínění přátel, spolupracovníků a rodiny. Oproti tomu viník se neobává zhoršení reputace, nýbrž výše trestu.

Vyslýchající nadále analyzuje vyslýchanou osobu v průběhu výslechu komplexně, zjišťuje její způsobilost vnímat, zapamatovat si a zapamatované reprodukovat, hodnotí její inteligenci a zjišťuje případné vnější tlaky. V psychice vyslýchaného, který není ochotný vypovídat pravdivě, hrají roli motivy, potřeby a city, které se vyslýchající snaží odhalit. Může se jednat o motivy záporné – strach, snaha vyhnout se trestu, stud apod. a kladné – lítost, pravdomluvnost či snaha pomoci. Odehrávat se může vnitřní boj mezi zájmem vypovídat pravdivě a nikoliv; v takovém případě je nutné, aby vyslýchající do boje zasáhl a pomohl vyslýchanému překonat negativní motivaci.¹²⁷

Pro vyhodnocení věrohodnosti a úplnosti výpovědi je třeba nejprve zjistit všechny informace k vyšetřované události včetně jejich zdrojů. Taktéž je třeba zjistit, kdo může uvedené podrobnosti potvrdit. Vlastní analýza výpovědi spočívá v porovnání jednotlivých údajů jak mezi sebou pro odhalení vnitřní rozpornosti, tak navenek vůči ostatním důkazům. Její součástí je i zjištění dalších relevantních okolností.¹²⁸

Objeví-li se rozpory ve výpovědi s ostatními důkazy, nastala jedna ze dvou situací. První možností je, že chce osoba vypovídat pravdu, ale došlo u ní k deformaci informace při formování výpovědi - v tom případě je nutné zjistit příčiny deformace a pomoci osobě

¹²⁷ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravém řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. S. 50.

¹²⁸ NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003, 136 s. ISBN 80-725-1141-6. S. 208.

vybavit si zdánlivě zapomenuté.¹²⁹ Ve druhém případě vyslýchaný lže, a je tak třeba použít čtvrtý taktický postup, který je v této práci později samostatně rozpracován.

Podstatné rozpory ohledně týchž okolností u téže osoby jsou silným ukazatelem nepravdivosti, stejně jako podstatné rozpory u opakované výpovědi vůči výpovědi dřívější. Osoba zpravidla nemá nepravdivou výpověď promyšlenou do malých podrobností, a její počínání se tak dá odhalit zejména opakovaným výsledkem a zaměřením na detaily. Stejného cíle je možné dosáhnout rovněž opakováním v rámci výslechu. V případě, že si vyslýchaný, který úmyslně vypovídá nepravdu, uvědomí nevěrohodnost nebo nelogičnost své výpovědi, začne ji měnit. Tento postup však nesmí přejít do fáze využití opakování výslechu za účelem donucení vyslýchaného k nepravdivému doznání, jak i konstatoval v roce 1968 ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud.¹³⁰

Vyslychající musí být v průběhu výslechu neustále pozorný a přemýšlet, zda vyslýchaný opravdu mohl vnímat, co uvádí a do jaké míry, jestli mohl skutečně znát všechny okolnosti, zda byly zdroje informací opravdu k dispozici, zdali měl dostatečné podmínky k pozorování atd. Rovněž je nutné vnímat projevy nonverbální komunikace, avšak s tím, že není vhodné jí okamžitě přikládat velký význam. Pro většinu osob je totiž výslech novou, stresující situací, a proto je jejich případné nepřirozené chování pochopitelné a vyslychající musí jeho podstatu teprve rozluštit. Mezi projevy nonverbální komunikace patří zejména:¹³¹

Mimika – jde o nejdůležitější způsob neverbální komunikace, který je pro běžného člověka velmi těžko ovladatelný. Mimicky jsou sdělovány informace o aktuálním psychickém stavu prostřednictvím výrazu tváře. V lidské tváři je možné rozpoznat hlavně emoce jako strach, překvapení, štěstí, zlobu, spokojenost, smutek a zájem. Je však nutné mít na paměti, že tyto pocity mohou být falešné. Emoce, které se osoba snaží potlačit, se

¹²⁹ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013, 307 s. ISBN 9788087713082. S. 192 – 193.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.4.1968, sp. zn. 7 Tz 11/68.

¹³¹ STRAUS. Op. cit. S. 114 – 115.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998, 255 s. ISBN 8085858703. S. 311 – 314.

mohou projevovat tzv. mikrovýrazy trvajících pouze zlomky sekund. Avšak i když se vyslychajícímu podaří skrývanou emoci odhalit, neznamená to nutně, že souvisí se lží.¹³²

Pohledy – podle kriminalistické praxe jsou uhýbavé pohledy nejpřesvědčivějším důkazem lži, a to zejména u mladistvých osob. Zvláště efektivní je zaměřit se na pohledy (včetně pohybů celého očního okolí) v momentu překvapení. Oční kontakt je také důležitým prvkem formování psychologického kontaktu.

Tělesné pohyby – z pohybů končetin a hlavy je možné vyčíst projevy strachu, nervozity či úzkosti. Na tyto emoce se dá při výslechu usoudit hlavně z nevědomých gest, jako je uvolňování kravaty, rozepínání a zapínání knoflíků, škrábání se na hlavě, prohrábnutí vlasů. Informativní jsou často i pohyby a poloha nohou, na což se málokterý lhoutí vyslychaný soustředí. Platí, že s rostoucí nervozitou roste intenzita pohybů, která může dosáhnout stupně roztržitého, až obsesního chování.

Tělesný postoj – tento prostředek nonverbální komunikace je vypovídající nejvíce v situacích, kdy vyslychaný klidně sedí a nevykonává zrovna žádnou činnost. Podle poznatků experimentální psychologie je prokázáno, že sebevědomí a jistota se projevují vzpřímenou hlavou, vypnutým hrudníkem a zvýšenou polohou ramen. U vyslychaného vypovídajícího lživě jsou tyto znaky většinou opačné.

Chvilé, ve kterých dochází ke změně mimiky, gestikulace nebo řeči, mají často pro vyslychaného svůj význam a svou příčinu, kterou ale nemusí být vždy lhaní. Typickým a problematickým příkladem je nervozita, která může být zapříčiněna jak strachem z odhalení, tak třeba strachem z toho, že vyslychanému nebude uvěřeno nebo rozrušením z nepříjemné situace.

Naopak i v případech, kdy vyslychaný lže, není snadné klam objevit. Platí, že pro správný odhad věrohodnosti je důležité znát jedinečná výrazová specifika dané osoby, neboť každý člověk klame svým zvláštním způsobem.¹³³ Podle poznatků psychologie jsou přitom nejčastějšími projevy lhaní pravý i nepravý úsměv a intonace hlasu. Existují však i lháři, kteří si počínají tak obratně, že na sobě nedají znát sebemenší nervozitu,

¹³² EKMAN, Paul. *Emotions revealed: recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. Revised, 2nd ed. New York: St. Martin's Press, 2007. ISBN 9780805083392. S. 15.

¹³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Orientační odhad věrohodnosti výpovědi. *Kriminalistika*. 1998, (3). S. 214.

působí uvolněně, přirozeně a suverénně. Podle Čírtkové¹³⁴ i oni však často mají slabou stránku, a tou je radost a pýcha z úspěchu jejich lži, které se mohou krátce ukázat mimickým výrazem.

Realitou však zůstává, že často vyslychající není v odhalování lži dostatečně obratný, příp. indicie ukazující na lež vůbec nezná. Podle psychologa Zbyňka Vybírala,¹³⁵ odborníka na poli odhalování lži, zůstává nejspolehlivějším způsobem zaměření se na obsah verbální komunikace, tedy na to, *co* nám vyslychaný říká.

7.3 Pomoc vyslychanému k překonání zdánlivě zapomenutého

Jde o fakultativní postup využitelný ve specifické výslechové situaci, kdy vyslychaný chce, ale nemůže vypovídat. To může být zapříčiněno tím, že si osoba nemůže okolnosti vybavit, její vzpomínky jsou nepřesné, zkreslené či mezerovité, nebo není schopna správné reprodukce. Je třeba zde zmínit i problém konfabulace, tzv. klamů paměti. Konfabulace je psychickou poruchou, vlivem které osoba nahrazuje nedostatek autentických vzpomínek nejrůznějšími domněnkami.¹³⁶ Konfabulace se vyskytuje převážně u dětí a starých osob.¹³⁷

Pomoc k překonání zdánlivě zapomenutého je většinou pomocí poskytovanou svědkovi; obviněný si zpravidla pamatuje okolnosti vyšetřované události spíše dobře, často i s detaily (je-li vinen). Výjimku zde mohou představovat pachatelé nedbalostních trestných činů, pachatelé sérioví nebo pachatelé deliktů vyšetřovaných s velkým časovým odstupem.¹³⁸

Povětšinou bývá v případě zkreslených a nepřesných vzpomínek jejich nositel přesvědčen o pravdivosti své výpovědi, ač tomu tak ve skutečnosti zjevně není. Tyto

¹³⁴ ČÍRTKOVÁ. *Kriminální psychologie*. Op. cit. S. 240.

¹³⁵ VYBÍRAL, Zbyněk. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071788120. S. 75.

¹³⁶ MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966. S. 54.

¹³⁷ KONRÁD, Zdeněk. *Prověrka výpovědi na místě*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 8072512218.

¹³⁸ PJEŠČAK, Ján. *Kriminalistika: učebnice pro právnické fakulty*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986. S. 166.

nepřesnosti a defekty mohou vzniknout v každé fázi formování výpovědi, tedy během etapy vnímání, fixace i reprodukce (viz kapitola 3).¹³⁹

Platí, že čím je psychické napětí intenzivnější a trestný čin závažnější, tím dochází, až na výjimky, k hlubšímu a podrobnějšímu zapamatování jeho okolností. Čin pak pravidelně pachateli vyvstává na mysl, neboť pachatel musí přemýšlet nad tím, jak jej utajit a jak o něm bude případně vypovídat. Tímto procesem jsou vzpomínky dále konzervovány. Je-li vyslýchaná osoba pachatelem, nemá pak problémy s detailním vybavením si různých skutečností z doby, kdy se čin udál. Naopak pro nevinnou osobu takové prokazování bude pravděpodobně značně komplikované.

V průběhu reprodukce výpovědi může být vliv vyslychajícího pozitivní a podpurný, ale i negativní, projevující se tlumením, zpomalováním či rušením vybavování. Prospěšnou je zde právě pomoc s vybavením zdánlivě zapomenutého, kterou je nejvhodnější započít po ukončení monologové fáze, během které vyslychající rozpozná možné zdroje nepřesností a mezer ve výpovědi. Následně použije dílčí taktické instrumenty, jako jsou asociace nebo mnemotechnické pomůcky (mapy, plánky, náčrtky, schémata, modely...),¹⁴⁰ příp. uplatní některé z kriminalistickou taktikou doporučených postupů. Jedná se zejména o doporučení vyslychanému, aby vypovídal o události co nejpodrobněji, chronologicky, aby uvedl zdroje informací včetně osob, které je mohou potvrdit. Není dobré na vyslychaného spěchat; pomoc má být nenásilná a téměř nepostřehnutelná, aby si vyslychaný sám uvědomil svůj omyl. Nikdy nesmí mít pomoc charakter sugestivního ovlivňování.¹⁴¹

Mezi základní způsoby uplatňování tohoto taktického postupu v praxi patří:¹⁴²

- vedení vyslychaného k tomu, aby vypovídal chronologicky a podrobně o všech okolnostech včetně těch, které mu nepřipadají důležité, uvedl jejich prameny a osoby, které je mohou potvrdit;

¹³⁹ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2001, 230 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473031. S. 144.

¹⁴⁰ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-731-7036-1. S. 209.

¹⁴¹ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001. ISBN 8072041940. S. 254.

¹⁴² METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 9788087713082. S. 193 – 195.

- ochota dopřát vyslýchanému dostatek času k vybavení si okolností;
- orientace vyslýchaného k tomu, aby si vybavil celkovou situaci – okolí, počasí, čas, světlo, jeho reakce. Tento postup využívá asociací, na kterých spočívá fungování situační paměti. Lidé si zpravidla zapamatují detaily jako prvky určité situace, ne izolovaně;
- využití principu kauzality – přimět vyslýchaného k tomu, aby o okolnostech přemýšlel jako o příčinách či následcích jiných okolností;
- koncentrace nejprve na to, co si vyslýchaný pamatuje dobře, postupný přechod k hůře zapamatovaným okolnostem;
- doporučení, aby vyslychající rozdělil událost na etapy a ty pak popisoval od důležitých momentů po detaily;
- využití asociací a názornosti - například nemůže-li si vyslýchaný vzpomenout na jméno nebo adresu, je možné mu poskytnout mu telefonní seznam, kalendář se jmény nebo místní mapu. Dají se rovněž využít modely, nákresy, plánky, atd;
- orientace vyslýchaného k vybavení si hraničních momentů (příjezd, odjezd apod.);
- využití typů paměti - má-li vyslýchaný logickou paměť, je vhodné ho orientovat k tomu, aby si vybavil své myšlenky v průběhu události. Logický typ paměti lze poznat podle frází jako „to se dalo čekat“ nebo „co jiného se mohlo stát“ apod. Motorický typ paměti se projevuje častým používáním sloves, např.: „běžel, najednou se zastavil, otočil se, rychle zamířil a vystřelil...“; vyslýchaný by se měl snažit vybavit si své pohyby. Vyslýchaný s emočním typem paměti by měl být vyzván k rozpomenutí se na své pocity. Emoční paměť se projevuje popisováním emocí a zvýšeným užíváním citoslovcí.

7.4 Psychologické působení na vyslýchaného k překonání lživé výpovědi

Překonávání lživé výpovědi je řešením třetí typické výslechové situace, kdy vyslýchaná osoba nechce vypovídat pravdivě a pravdivě nevypovídá. Jedná se o nejsložitější z výslechových situací, při které nedošlo k zformování psychologického kontaktu a situace má konfliktní charakter. Základem je zde odhalení podstaty lživé výpovědi a psychologické působení na city a rozum vyslýchaného za účelem dosažení

změny jeho postoje, a to v souladu s požadavky etiky a zákonnosti. Není přípustné využívat metody spočívající v klamání vyslychaného, nereálných slibech, sugesci, zastrašování nebo v zjevném či skrytém násilí, fyzickém i psychickém.¹⁴³ Jedinou zákonnou metodou působení je přesvědčování. Cílem je dokázat nesmyslnost, neudržitelnost, bezúčelnost a škodlivost lživé výpovědi.¹⁴⁴

Důležitá je zásada, že je vždy vhodnější lži předejít. Jakmile je lež jednou vyřčena či dokonce zaprotokolována, převažuje tendence na ní setrvat. Vyvrácení lživé výpovědi je pak náročným úkolem. Ideální je, jsou-li k vyslychajícímu k dispozici argumenty, resp. důkazy, proti kterým lhoucí vyslychaný nemůže mít protiargument. I bez této výhody je však možné dosažení pravdivé výpovědi, a to skrze správné taktické postupy uplatněné v souladu se zákonem, kterými jsou zejména:¹⁴⁵

- využití stavu emocionálního napětí,
- odhalení, objasnění a odstranění příčin lživé výpovědi,
- stimulace kladných vlastností vyslychaného,
- využití vnitřních rozporů ve výpovědi a využití rozporů výpovědi s ostatními důkazy,
- argumentace nelogičností výpovědi,
- využití reflexních úvah vyslychaného.

Vedle zmíněných základních taktických postupů je možno zvolit i další metody psychologického působení, jako je využití faktoru neočekávanosti nebo překvapení vyslychaného, nepřipravenosti vyslychaného ke lži, nedostatečné informovanosti lživě vypovídajícího o již získaných důkazech. K dispozici jsou vyslychanému i postupy založené nikoliv na psychologii, nýbrž na procesní úpravě. Jedná se o využití křížového výsledku (otázky jsou kladeny v rychlém sledu nejméně dvěma vyslychajícími), taktických možností v mezích trestního řádu o souvislém výkladu (monologu) a využití pořadí výsledků více svědků a spoluobviněných.¹⁴⁶

¹⁴³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9. S. 333 – 334.

¹⁴⁴ NĚMEC. Op. cit. S. 210.

¹⁴⁵ PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001. ISBN 8072041940. S. 354 a násl.

¹⁴⁶ NĚMEC. Op. cit. S. 211.

Právě o postupu využití pořadí výsledků několika svědků a spoluobviněných bych se na tomto místě rád zmínil trochu podrobněji, neboť se jedná o metodu, jež měla v minulosti své samostatné místo mezi základními taktickými postupy. Tento postup je využíván velmi široce, neboť se často vlastně nabízí z logiky věci. Předpokladem jeho úspěšného použití je dostatečná informovanost vyslychajícího o osobách vyslychaných a vztahů mezi nimi. Je vždy vhodné nejprve vyslechnout osobu, u které se dá důvodně očekávat, že bude vypovídat pravdivě a její výpověď bude co nejúplnější. Podobně je doporučeno vyslechnout zprvu osobu, která může poskytnout informace týkající se úvodní fáze vyšetřované události, nebo osobu, u které hrozí její ovlivnění obviněným. Takto si může vyslychající vytvořit silnou pozici pro výsledky dalších osob, kde se již dají očekávat složitější výsledkové situace, zejména podání lživé výpovědi. K použití tohoto postupu za účelem překonání lživé výpovědi je nutné, aby vyslychaný věděl, kolikátý je v pořadí; tím dojde k podnícení reflexních úvah a zvýšení emocionálního napětí, neboť vyslychanému vyvstane otázka, zda již předešli vyslychaní něco vyzradili a o jak závažné informace se mohlo jednat.

Odlišení metod akceptovatelných a oprávněných od těch nepřijatelných může být v praxi složité, je však podstatné. Jakékoliv zneužití protizákonných postupů odporuje zásadám trestního řízení i morálce právního státu. Může vést k přiznání nevinné osoby a tím k narušení principu materiální pravdy. Také z hlediska nápravy pachatele není lhostejné, zda se pachatel doznal v důsledku nezákonného nátlaku či oklamání nebo proto, že dospěl k přesvědčení o neúčelnosti lživé výpovědi.¹⁴⁷

7.4.1 Odhalení, objasnění a odstranění příčin lživé výpovědi

Za každou nepravdivou výpověď se skrývá nějaký důvod. Tento důvod je zároveň motivací a bariérou, kterou musí vyslychající nejprve nalézt a odhalit, aby poté mohl psychologickým působením pracovat na jejím odstranění a tím dosáhnout pravdivé výpovědi. Zároveň každá lživá výpověď vyrůstá z vlastního motivu podle toho, čeho chce vyslychaná osoba docílit. Jiný motiv tak má lhoucí svědek a jiný lhoucí obviněný.¹⁴⁸

¹⁴⁷ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S. 60.

¹⁴⁸ STRAUS. Op. cit. S. 118.

Svědék, který není poškozenou osobou, může nepravdivě vypovídat ve prospěch obviněného nebo podezřelého, a to ze strachu, přátelství, příbuzenství, z lítosti, ale také v důsledku závislosti, prosby, či za odměnu. Pokud vypovídá v neprospěch obviněného, je to zpravidla pro nepřátelství, osobní spory, z důvodu úplatku, příp. z důvodu duševní poruchy. Svědek může vypovídat i vyhýbavě – stydí se, chce zakrýt vlastní činnost, je opatrný atd. K nejčastějším konkrétním příčinám nepravdivě vypovídajících svědků tak patří strach z pomsty, ochrana blízkých osob (zde je vhodné připomenout ochranu svědka dle trestního řádu¹⁴⁹), obava z právního postihu, krytí spolupachatele, pomstychtivost, závist, nenávisť, láska, žárlivost a již dříve zmiňované chyby v procesu formování výpovědi. Svědky, kteří nejsou poškozenými, bývají v praxi zejména očití svědkové.¹⁵⁰

Lhoucí svědek, který je poškozenou osobou, má většinou tendence vypovídat v neprospěch obviněného, a to z důvodu utrpěné škody, emocionální újmy, z nepřátelství či z důvodu získání většího majetkového prospěchu apod. Může se také jednat o důvod spočívající v obavě, aby se pachatel nevyhnul trestu, nebo nebyl potrestán jen mírně. Lživá výpověď ve prospěch obviněného je u této kategorie méně častým jevem, může se však vyskytnout. Mezi nejčastější důvody pak patří kupř. předcházející dohoda s obviněným, zahrnující majetkový prospěch nebo protislužbu nebo strach z pomsty. Svědkové poškození mohou vypovídat i vyhýbavě, a to např. nemají-li důvěru v daný právní systém, jsou přesvědčení, že se pachatele beztak nepodaří dopadnout, ze studu apod.¹⁵¹

Motivy lživě vypovídajícího obviněného jsou ovlivňovány dvěma druhy faktorů – subjektivními a objektivními. Subjektivní faktory mají svůj původ v osobnosti vyslychaného. Patří mezi ně charakterové vlastnosti jako závist, pomstychtivost, ziskuchtivost, nedostatek vlastní vůle, lítost nebo stud, dále i snaha zakrýt sobecké pohnutky či ukázat se v lepším světle, apod. Typickými faktory jsou u obviněných rovněž snaha o vyvrácení obvinění, zmírnění trestu, a zakrývání související a závažnější trestné činnosti. Velmi výrazně se může projevit strach, který negativně ovlivňuje sílu vůle, mravní sebekontrolu, otupuje paměť a ztěžuje správné vyhodnocování situace.¹⁵²

¹⁴⁹ § 55 odst. 2 TŘ

¹⁵⁰ METEŇKO, BAČÍKOVÁ, SAMEK. Op. cit. S. 196.

¹⁵¹ MATIÁŠEK, Jan. *Taktika výslechu svědka*. Praha: Knihovna kriminalistického přehledu, Generální prokuratura, odbor vyšetřování, 1968. S. 75.

¹⁵² *Ibid.* S. 75.

K objektivním faktorům patří působení zainteresovaných osob na obviněného a nepříznivá procesní situace, zejména porušení procesních norem a práv obviněného.¹⁵³

Je třeba mít na paměti, že nepravdivá výpověď může směřovat jak lživému obvinění jiných osob, tak k sebeobvinění a nepravdivému doznání, které dle současné judikatury¹⁵⁴ navíc nevyžaduje přiznání pocitu viny. Kromě všech již uvedených motivů se zde může objevit i vychloubačnost, senzacechtivost, snaha ukončit napětí a nejistotu, snaha o zlepšení své současné situace (typickým příkladem je přiznání bezdomovce v zimním období), omyl, psychická porucha.¹⁵⁵ Významně může působit již výše zmíněné porušování práv vyslychané osoby, tzn. nátlak (sugesce, násilí apod.). Jako prevence proti sebeobviňování dle Protivínského, Prerada a Musila¹⁵⁶ slouží poučení vyslychaného o jeho právech, jakož i o právech orgánů činných v trestním řízení a ujištění o tom, že cílem těchto orgánů je dosažení objektivní pravdy, nikoliv jeho usvědčení.

Je-li snaha vyslychajícího o zjištění příčiny nepravdivé výpovědi úspěšná a příčina je odstranitelná, pokusí se vyslychající o její odstranění. Důležitým předpokladem pro úspěšné odstranění motivu je silná důvěra vyslychaného ve vyslychající osobu.¹⁵⁷

Dle mého názoru je zjištění příčiny nepravdivé výpovědi klíčovým nástrojem v taktice výslechu. Myslím, že umožňuje nejenom správné zvolení dalších psychologických postupů, ale také posílení vyjednávací pozice vyslychajícího a zvýšení jeho převahy. To je jistě důležité zejména pro výslech recidivistů nebo jiných „odolných“ vyslychaných a může vést k dosažení alespoň částečné úspěšnosti výslechu.

7.4.2 Využití stavu emocionálního napětí

Vyslychané osoby, až na výjimky, prožívají při výslechu stav emocionálního napětí, který pramení hlavně z neobvyklosti této situace a pocitu odpovědnosti za výslech,

¹⁵³ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. S. 88.

¹⁵⁴ Konstatováno v usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 4 To 383/2005, ze dne 3. 5. 2005.

¹⁵⁵ SOUKUP, Jaroslav. *Sebeobvinění a nepravdivá doznání*. Praha: Ústav kriminalistiky Právnické fakulty UK, 1973. S. 29.

¹⁵⁶ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedagog. nakl., 1987. S. 66.

¹⁵⁷ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 9788072512942. S. 26.

u svědků strachem z nepříjemností a z nepoznaného a v případě podezřelých a obviněných i strachu z trestu. Základ tohoto napětí je položen už tím, dopustila-li se osoba protispolečenského jednání, byla-li předmětem útoku, nebo byla-li útoku přítomna. Onu výjimku představují zejména výslechy recidivistů a pachatelů méně závažných trestných činů či osob s psychickou poruchou.¹⁵⁸

Zejména při výslechu svědka může být potřebné snížit poněkud úroveň emocionálního napětí, čehož může být dosaženo zejména rozhovorem na obecné téma, kupř. o rodině nebo práci. Není však vhodné, aby byl svědek zcela klidný, neboť by tím mohlo dojít k poklesu snahy a pocitu odpovědnosti a tím i přesnosti výpovědi. Zvýšit emocionální napětí u svědka je možné připomenutím právních následků nepravdivé výpovědi (podle § 346 TŘ trestný čin křivé výpovědi), jakož i tím, že bude vyslyšající působit dojem kvalitní připravenosti. To je samozřejmě o to podstatnější v případě svědka, který nechce vypovídat pravdu. Zde je možné rovněž využít rozpravu na obecné téma, v rámci které se svědek přiměje k několika pravdivým odpovědím. Nato je hovor stočen k předmětu výslechu. Je obvyklé, že lidé zpravidla nezvládají bez komplikací rychlý přechod od pravdy ke lžím.¹⁵⁹

Další možností, jak zvýšit emocionální napětí u lhoutícího svědka, je nechat jej vypovědět celou lež. V průběhu nepravdivé výpovědi se napětí stupňuje ze strachu, že lež bude odhalena. To může být umocněno tím, demonstruje-li vyslyšající, že výpovědi nejenom pozorně naslouchá, ale také ji aktivně kontroluje.

U podezřelých a obviněných osob bývá emocionální napětí vyšší. V jejich myslích probíhá konflikt. Na jednu stranu mají strach z trestu, chtějí proto vypovídat nepravdu. Zároveň však pochybují, že se jim podaří se trestu vyhnout, cítí, že se jim uleví, vypoví-li pravdu, a rovněž pocítují, že si trest zaslouží. Vnitřní konflikt bývá silnější u osob nevyrovnaných a u pachatelů závažnější trestné činnosti, slabší je naopak u recidivistů a osob vyrovnaných. Je úkolem vyslyšajícího do tohoto vnitřního boje zasáhnout a přesvědčit obviněného, že se právě sdělením pravdivých informací emocionálního

¹⁵⁸ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 8086898407. S. 117.

¹⁵⁹ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 9788087713082. S. 195.

napětí zbaví a že je nesmyslné a škodlivé vypovídat nepravdivě - že lhát se mu nevyplatí.¹⁶⁰

Je dobré vyslechnout pachatele co nejdříve po činu a využít tak výrazného emočního napětí způsobeného jeho zadržením. Tímto mu rovněž není dopřán čas k přípravě na výslech a vyslýchaný tak bude spíše vypovídat pravdu. Je velice důležité okamžitě prověřit výpověď zadrženého a zajistit jím označené důkazy, neboť pachatelé často odvolávají původní pravdivé výpovědi, zapírají, případně obviňují vyslychajícího z nátlaku. Taktéž je doporučeno, aby byl první výslech co nejpodrobnější, poněvadž je pak obtížnější takto detailní výpověď popírat a měnit. Podrobnost prvního výslechu je užitečná též v případech, kdy je pachatel dopaden po dlouhé době od spáchání skutku. Pachatel v těchto případech pravděpodobně již nemá v paměti kvalitní živou verzi výpovědi, možná již začal věřit, že nebude nikdy dopaden, a je o to snazší jej při lži přistihnout.¹⁶¹

Významným nástrojem manipulace s emočním napětím je poskytnutí či neposkytnutí informace vyslychanému. Vyslychající může sdělit informaci a využít stavu, který tím u vyslychaného vyvolá. Zrovna tak ale může vyslychající neposkytnout informaci, která je již dlouho očekávaná. Tímto marným očekáváním může u vyslychaného dosáhnout výrazného narušení jeho psychiky, které může vést až k obrácení k pravdivé výpovědi. Zvláštním případem využití poskytování informací je tzv. emocionální experiment, při kterém vyslychající nečekaně předloží vyslychanému věcný důkaz z vyšetřované události a pozoruje, s jakou intenzitou bude vyslychaný reagovat. Emocionální napětí bývá tím vyšší, čím přesvědčivěji důkaz podle vyslychaného vypovídá o jeho spojení s trestným činem. Emocionální experiment je osvědčenou metodou působení na vyslychaného s cílem dosažení pravdivé výpovědi.

Platí, že vysoká míra emocionálního napětí nebo jeho prudký nárůst může působit negativně na aspekty racionálního myšlení. Proto, je-li lživě vypovídající osobě předložen

¹⁶⁰ RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2001. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473031. S. 145.

¹⁶¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9. S. 335.

důkaz prokazující opak jejího tvrzení, nedokáže tato osoba mnohdy logicky uvažovat a reagovat pohotově další „smysluplnou“ lží.¹⁶²

7.4.3 Stimulace kladných vlastností vyslychaného

Tímto postupem se vyslychající snaží přimět vyslychaného, aby zaujal morální stanovisko. To je ovlivněno zkušenostmi, právním vědomím, vědomostmi, světovým názorem a podobně. K tomu je třeba znalost osobnosti vyslychaného – jeho charakterových vlastností, morálního a hodnotového žebříčku, životních zkušeností. Základem pro tuto metodu je předchozí nastudování dostupných materiálů k osobě a osobnosti vyslychaného před výsledkem a jeho další pozorování v průběhu výsledku.

Je doporučeno poukázat na dočasný příkladný život vyslychaného, vyzdvihnout jeho kladné vlastnosti, dobrou pověst či pozitivní reference od zaměstnavatele a také tzv. vyšší mravní city, jako je cit pro spravedlnost, čest, upřímnost nebo lítost. Zmíněné je třeba ocenit a projevit pochopení nad příčinami osobnostního selhání v konkrétním případě. Tím dojde k podpoře kladných vlastností ve vnitřním konfliktu mezi morálkou a protiprávním činem.¹⁶³

Tento taktický postup se nejlépe uplatní při výsledku pachatelů, kteří spáchali trestný čin v afektu, u pachatelů nedbalostních trestných činů či v některých případech prvopachatelství. Dalším vhodným případem efektivního využití tohoto postupu je výslech pachatele, jenž není naprosto přesvědčen o tom, že chce vypovídat nepravdivě, příliš nepopírá fakta, a stačí tak jen malý zásah k tomu, aby započal pravdivou výpověď. V praxi je stimulování kladných vlastností často využito také při výsledku lhoutčího svědka – poškozeného, který se nepravdivou výpovědí pokouší z různých důvodů zhoršit postavení obviněného. Naopak myslím, že nepřiliš účinným je tento postup v případech pachatelů recidivistů, jejichž mravní hodnoty nejsou na vysoké úrovni a jejichž dobrá pověst je již předchozím jednáním poškozena.

¹⁶² KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výsledku*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 9788072512942. S. 27.

¹⁶³ PJEŠČAK, Ján. *Kriminalistika: učebnice pro právnické fakulty*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986. S. 163.

Metoda klade vysoké nároky na osobu vyslychajícího, a to zejména na jeho přesvědčovací schopnosti.¹⁶⁴

7.4.4 Využití vnitřních rozporů ve výpovědi a využití rozporu výpovědi s ostatními důkazy

Lživě vypovídající vyslychaný se při své výpovědi mnohdy zaplétá do rozporů. Odhalení těchto nesrovnalostí ve výpovědi je jednou z nejlepších cest k překonání lživé výpovědi. Tato metoda, založená na systému logických operací, předpokládá detailní zápis výpovědi a její důslednou analýzu.

Nepravdivé výpovědi nebývají smyšlené zcela, ale pouze v nezbytně nutné míře, v částech, které lhoucí vyslychaný nemůže uvést pravdivě, aniž by se přiznal. Vyslychaný tak balancuje na pomezí pravdy, kterou může sdělit, pravdy, kterou říct nemůže, a lži, kterou maskuje zatajované skutečnosti.¹⁶⁵ Rovněž musí vyslychaný sám sebe přinutit zapomenout, co se opravdu stalo, a snažit se vsugerovat si verzi vykonstruovanou pro účely výslechu. Události skutečně prožité se do paměťových stop člověka totiž vrývají mnohem hlouběji než skutečnosti smyšlené. V mysli vyslychaného se tak neustále prolínají dvě verze vyšetřované události, což může vést ke vzniku vnitřních rozporů. K tomu je stále přítomna obava z podřeknutí, kupř. v odpovědi na nečekanou otázku či ve formě bezděčné poznámky. V přeřeknutích by si měl vyslychající dát pozor zejména na to, zda:

- vyslychaný zná okolnost, kterou může znát pouze pachatel. Je však možné, že vyslychaný tuto informaci získal v průběhu některého z vyšetřovacích úkonů, z doslechu, od jiné osoby, z tisku nebo únikem informací přímo od Policie ČR;
- vyslychaný naopak nezná okolnosti, které by musel znát, jestliže by byl pachatelem, nebo je-li jeho výpověď pravdivá. Taková nevědomost patří mezi tzv. negativní okolnosti trestného činu (něco, co by nutně mělo být, není). Zaměřením

¹⁶⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800956. S. 118.

¹⁶⁵ PROTIVÍNSKÝ, PRERAD, MUSIL. Op. cit. S. 90 – 91.

na tento druh nevědomosti lze odhalit zejména lživá sebeobvinění a nepravdivá doznání.¹⁶⁶

Z uvedeného plyne, že lživé vypovídání je náročný psychický proces vyžadující vysoký stupeň koncentrace. Vyslýchaný se nachází pod tlakem, ve stavu vysokého emocionálního napětí. Při mírném poklesu soustředěnosti, příp. i bez něj, se objeví první rozpory, které nesmějí vyslychajícímu uniknout, na které však není vhodné okamžitě upozorňovat. Vyslýchaný je zpočátku ve své výpovědi ostražitý a dává dobrý pozor na to, co vypovídá. V průběhu výpovědi však ostražitost a soustředěnost klesá, a vyslycháný se tak může rozhovořit a dále rozvinout svou lživou výpověď, která se stane o to nesmyslnější. Mohou vzniknout rozpory tak velké, že poté, co na ně vyslychající upozorní, vyslychaného překvapí jejich závažnost, a tak sám přijme, jak nevěrohodná jeho výpověď je. Když k tomu vyslychající připomene neúčelnost a neudržitelnost takovéto výpovědi, vyslychaný může začít vypovídat pravdu. Aby se snížilo nebezpečí, že se vyslychaný uchýlí pouze k nové lživé pozici, je doporučeno klást nejprve dotazy k méně důležitým rozporům a až poté přejít k rozporům závažnějším.¹⁶⁷

Vyslychající však musí být obezřetný vůči dobře naučené lživé výpovědi. Ta se projevuje při opakování výpovědi nebo výsledku nápadně shodným způsobem vyjadřování. Použití stejných výrazů a popis stejných podrobností, aniž by se vyslychaný rozpomínal na další, nejsou přirozeným způsobem pravdivého popisování události, a měly by tak na vyslychajícího působit podezřele.¹⁶⁸ Nástrojem odhalení nebo ztížení či znemožnění naučené lživé výpovědi je změna pořadí otázek při opakování dialogu. Je ale nutné, aby otázky nadále zůstaly v systematickém sledu, neboť vzpomínky vyslychaného jsou uspořádány chronologicky.

Jako předpoklad využití vnitřních rozporů je velmi důležitá podrobná dokumentace výpovědi a nutnost získání další výpovědi v rámci téhož výsledku či v průběhu výsledku opakovaného.¹⁶⁹

¹⁶⁶ PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výsledku obviněného a svědka v přípravém řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. S. 92.

¹⁶⁷ PJEŠČAK. Op. cit. S. 163.

¹⁶⁸ HONZÁK, Radkin. *Jak poznat lháře?* [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7490>

¹⁶⁹ PJEŠČAK. Op. cit. S. 164.

Jedním z nejčastějších způsobů překonání lživé výpovědi v praxi pak je využití jejich rozporů s ostatními důkazy. Předností tohoto postupu je to, že při jeho použití se vyslýchaný ocitá pod nejsilnějším psychologickým tlakem. Tento tlak nutí vyslýchaného ke změnám jeho postoje s tím, jak subjektivně hodnotí demonstrováné důkazy a pokroky ve vyšetřování. Ve chvílích nejistoty, kdy se vyslýchaný rozhoduje o změně postoje, by měl zasáhnout vyslychající a připomenout neúčelnost a neudržitelnost lživé výpovědi.

Vyslychající si v průběhu výslechu vytváří logickými operacemi svou vlastní verzi průběhu vyšetřované události, a to na základě objektivně zjištěných faktů. Tato objektivní verze je v rozporu s výpovědí vyslýchaného, jehož nepravdivá tvrzení vyslychající postupně vyvrací použitím formální logiky a formálně logického zákona protikladu (pouze jeden z protikladů je pravdivý). Je důležité, aby vyslychající nijak nenaznačil, co je obsahem jeho verze, zatímco s ní neustále srovnává výpověď vyslýchané osoby. Při zjištění rozporů by měl vyslýchaného vyzvat, aby konkrétní fakta potvrdil, tedy dotázat se, zda na nich vyslýchaný trvá. V takovém případě vyslychající předloží důkazy dosvědčující rozpory ve výpovědi a dožaduje se vysvětlení. Předkládání důkazů musí být podrobně dokumentováno.¹⁷⁰

Straus¹⁷¹ doporučuje několik způsobů předkládání důkazů v průběhu výslechu:

- a) *předkládání důkazů v logickém sledu* – použije se zejména, jsou-li k dispozici nepřímé důkazy obdobné důkazní síly. Důkazy jsou předkládány s logickou návazností tak, aby vytvářely obraz určité skutečnosti, která je v rozporu s výpovědí vyslýchaného. Ten postupně nabývá vědomí nevěrohodnosti a nesmyslnosti své výpovědi, a tím i neudržitelnosti a neúčelnosti své pozice;
- b) *předkládání důkazů s rostoucí důkazní hodnotou* – zprvu jsou předkládány důkazy nízké hodnoty, která se však postupně zvyšuje. Tím dochází k vyvolání obavy vyslýchaného ze síly a pádnosti dalšího důkazu a narušení jeho přesvědčení o účelnosti vlastní, smyšlené výpovědi. Vyslychající

¹⁷⁰ METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 9788087713082. S. 197.

¹⁷¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 8086898407. S. 119.

pocit'uje bezvýhodnost své situace, což ho svádí vypovídat pravdu. Mnohdy už postačuje jen autoritativní výzva k upuštění od lživé výpovědi;

- c) *předkládání rozhodujících důkazů* - ve chvíli nejistoty, kdy vyslýchaný váhá, zda má smysl nadále lhát, dojde k předložení důkazu nejvyšší hodnoty. Jeho vlivem může být dosaženo pravdivé výpovědi;
- d) *předkládání důkazů najednou* – má-li vyslychající k dispozici takové množství důkazů dostatečné síly, které stačí k usvědčení vyslychaného, je vhodné je předložit v souhrnu. Učiní-li tak hned na počátku výslechu, je možné, že vyslychající bude v důsledku jistého šoku rovnou vypovídat pravdivě.

Vyslychající musí předkládat důkazy obezřetně, neboť vyslychaný se může pokusit o taková vysvětlení, která budou směřovat ke snížení jejich důkazní hodnoty.¹⁷²

7.4.5 Využití reflexních úvah vyslychané osoby

Tento taktický postup spočívá ve vytváření myšlenkových úloh, které vyslychaný může, ale nemusí řešit. Myšlenkové úlohy fungují na principu reflexních úvah a při jejich taktickém využívání je vycházeno z poznatků teorie her a obecné, soudní i experimentální psychologie. Tento postup je nejlépe použitelný, je-li vyslychaná osoba silně zainteresována na výsledcích vyšetřování a chce svou výpověď ovlivnit domnělý stav objasňování případu.¹⁷³

Reflexní úvahou je hodnocení vlastního jednání s ohledem na dosažení určitého cíle. K tomu daná osoba využívá informace získané zpětnou vazbou. Pojem reflexe však zahrnuje i použití informací získaných vcítěním se do myšlení druhé osoby. Reflexní úvahy jsou pak aplikovány ve stupních.¹⁷⁴ Příklad principu stupňů reflexe: osoba A pronásleduje osobu B. Osoba B ví, že nejrychlejší cesta do bezpečí je odbočením vpravo, a tak se rozhodne vydat doprava (nultý stupeň reflexe). Osoba A to ale ví také a rovněž se tak rozhodne pro odbočku vpravo (první stupeň reflexe). Osobu B pak ale napadne, že osoba A to ví taky, a tak odbočí vlevo (druhý stupeň reflexe).

¹⁷² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9. S. 335.

¹⁷³ STRAUS. Op. cit. 119.

¹⁷⁴ KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 9788072512942. S. 30.

Rozhodne-li se vyslýchaný vypovídat lživě, musí vykonat náročnou přípravu – promyslet každý detail a odpovědi na potenciální podrobné otázky. Pokud vyslýchaný nemá představu o tom, jaké informace a důkazy jsou vyslychajícímu již k dispozici, nahrazuje je hypotetickými předpoklady a variantami, které upravuje a doplňuje v průběhu výslechu prostřednictvím nenápadných dotazů a narážek, podrobným pozorováním reakcí vyslychajícího a neustálou analýzou situace. Lživá výpověď je tak dotvářena v průběhu výslechu.¹⁷⁵ Vyslychající musí tento psychický proces vyslychaného předpokládat a upravit podle toho vedení výslechu; musí si vytvořit vlastní hypotézu toho, jak bude vyslychaný pokračovat ve výslechu a dle této hypotézy vytvořit vlastní plán úkolů a opatření.¹⁷⁶

Aby mohl být taktický postup spočívající ve využití reflexních úvah použit, musí dojít ke splnění určitých podmínek:¹⁷⁷

- vyslychající má důvod se domnívat, že vyslychaný vypovídá nepravdivě, nebo že se k lživé výpovědi chystá;
- je prokazatelně zjištěno, že objekt či jeho model, jehož má být užito k navození asociací, skutečně existuje, nachází se mimo dosah vyslychané osoby a má konkrétní vazbu na vyšetřovanou událost a tato vazba je vyslychanému známa;
- vytvořená myšlenková úloha logicky vyplývá z prvků procesu vyšetřování předmětné kriminalisticky relevantní události;
- vyslychaný myšlenkovou úlohu řeší spontánně nebo na základě nepřímého impulsu;
- důkazní situace ve vyšetřované věci je utajena před vyslychaným.

Kriminalistická nauka (Straus, Musil, Konrád, Porada) shodně rozděluje typické myšlenkové úlohy do dvou relativně samostatných skupin:

- myšlenkové úlohy vytvořené bezprostředně před výslechem:
 - a) myšlenková úloha, prostřednictvím které může být vyslychaný přesvědčen o tom, že lživá výpověď je v daném případě morálně či eticky neúčelná,

¹⁷⁵ KONRÁD, Zdeněk a Bohumil PIKNA. K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1978, **11**(4). S. 303 – 309.

¹⁷⁶ MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 8072510800. S. 132 – 134.

¹⁷⁷ KONRÁD, NĚMEC, NOVOTNÝ. Op. cit. S. 30.

ba přímo nemožná, a rovnou tak bude vypovídat pravdivě. Toho může být dosaženo předem připravenými navozenými asociacemi, jako kupř. umístěním určitých předmětů, které se nějakým způsobem váží k předmětu výslechu ve výslechové místnosti. Takový objekt (nebo jeho model), jehož vazba na spáchaný trestný čin je vyslýchanému známa, je umístěn vyslýchanému na očích. Jakmile ho vyslýchaný spatří, začne řešit myšlenkovou úlohu, zda má či nemá smysl vypovídat nepravdu, když je jeho lež již prohlédnuta. Případná lživá výpověď tak může být překonána již v úvodním stadiu výslechu. Je zde však nutné obezřetně se vyhýbat kapciózním otázkám;

b) úloha, kterou může vyslýchaný řešit na základě vlastních neopodstatněných závěrů, že je pro něj situace neúnosná a je zcela neúčelné vypovídat lživě. Takový stav může vyslychající navodit vyvoláním dojmu, že disponuje dostatkem nevyvratitelných důkazů k tomu, aby vyslýchaného usvědčil. Tento dojem je třeba navodit ještě před zahájením monologu. Stejného efektu může vyslychající dosáhnout i poskytnutím určité informace, která je schopna vyvolat žádoucí reflexi. Při hodnocení dané informace vyslychaným je určující, jak dobře zná okolnosti vyšetřované události;

- myšlenkové úlohy vytvořené v průběhu výslechu:

c) myšlenková úloha, kterou může vyslýchaný řešit na podkladě navozených asociací s tím, že dosavadní lhaní je neudržitelné a neúčelné poté, co jsou mu předloženy nebo naznačeny důkazy, popř. informace vyvracející některá jeho tvrzení. Může se opět jednat o předložení objektu či jeho modelu. Současně vyslychající vytvoří dojem toho, že disponuje důkazy a informacemi ve větší míře, než vyslychaný očekával, a že případ je tím jednoznačný. Reakcí vyslychané osoby tak zde může být snaha zmírnit dopad nové situace, poskytnout zbytek výpovědi pravdivě s relativní dobrovolností a dosáhnout tak třeba na výhodu polehčující okolnosti. Jedná se o postup velice náročný na použití jemné, přípustné sugesce, jakož i na přesvědčovací schopnosti vyslychající osoby;

d) úloha, kterou může vyslychající řešit na základě rozporů mezi fakty shledáním, že setrvání na lživé výpovědi je neúčelné, či dokonce pro něj škodlivé. Vyslychaný je zprvu přesvědčen o neotřesitelnosti své lživé výpovědi a o tom, že mu ji vyslychající věří. Vyslychaný je následně konfrontován s důkazy a informacemi vyvracejícími jeho výpověď a je vyzván, aby pomohl tyto rozpory odstranit. Čím déle a podrobněji pak dokáže vyslychající směřovat vyslychaného k řešení těchto logicky analyzovaných úloh, tím vyšší je šance, že vyslychaný podlehne dojmu neudržitelnosti vlastní lživé výpovědi a začne vypovídat pravdivě. Čím významnější důkaz je předložen, tím větší se dá očekávat efekt na vyslychaného v důsledku zvýšeného emočního napětí.

Výše zmíněné myšlenkové úlohy jsou náročnými taktickými postupy, což platí obzvláště pro skupinu úloh tvořených před výslechem. Kromě oněch typických úloh je možné vytvářet další, specifické, uzpůsobené aktuální vyšetřované situaci, konkrétním důkazům, informacím a osobnosti vyslychaného. Úspěšnost použití myšlenkových úloh závisí na povaze a množství získaných důkazů a dalších informací, na důkladné přípravě výslechu (zejména v bodě analýzy osobnosti vyslychaného) a na tom, zda má vyslychající možnost po určitou dobu před vyslychaným tajit získané informace.¹⁷⁸

Využití myšlenkových úloh vyslychajícímu umožňuje vytváření variací myšlenkových modelů potenciálních situací a jejich řešení, jakož i zkoumání jejich změn v závislosti na změnách okolností. To pak konkrétně umožňuje¹⁷⁹:

- předvídat následky svého jednání a rozhodování s ohledem na další postup ve vyšetřování,
- lépe se orientovat ve specifických rizikových situacích,
- předvídat jednání vyslychaného,
- posuzovat význam dosud nezjištěných předpokládaných důkazů z pohledu vyslychaného,
- působit na rozhodování vyslychaného.

¹⁷⁸ KONRÁD, PIKNA. Op. cit. S. 308.

¹⁷⁹ KONRÁD, NĚMEC, NOVOTNÝ. Op. cit. S. 30.

Reflexních úvah se dá užit i prostřednictvím tzv. aktivních chyb, kdy vyslychající záměrně, bezděčně poskytne vyslychanému informaci, která měla zdánlivě zůstat utajena. Vyslychaný na tuto informaci reflexivně reaguje, což může narušit jeho jistotu a vyprovokovat jej, jak vyslychající předpokládá, ke změně postoje nebo k činnosti, jakou je třeba pokus o zbavení se důkazu.

Pokaždé je při použití tohoto taktického postupu nutné dodržovat požadavky trestního řádu, profesní etiky, morálky a kriminalistické vědy. Nesprávným použitím myšlenkových úloh může vyslychající vyzradit nedostatek důkazů a informací a tím lživě vypovídající osobě umožnit setrvání na nepravdivé výpovědi. Nesprávně vytvořené myšlenkové úlohy mohou rovněž svou podstatou znamenat porušení zákona.¹⁸⁰

Myslím, že k úspěšnému použití tohoto postupu je zapotřebí nejen vysoká odborná připravenost a dostatek zkušeností, ale i nadprůměrná úroveň intelektových schopností vyslychajícího, včetně jeho představivosti. To jistě obzvlášť platí pro případy inteligentních vyslychaných, u nichž může být, stejně jako u recidivistů, tento taktický postup jednou z mála účinných metod dosažení pravdivé výpovědi.

8 Netradiční taktické postupy výslechu

Kromě uvedených základních taktických postupů výslechu existují i doplňkové metody, jejichž společným znakem je především jejich kontroverzní povaha. Ta se projevuje ve smíšených názorech expertů ohledně úspěšnosti, potenciálu a etické přijatelnosti těchto postupů, které vycházejí zejména z poznatků forenzní i obecné psychologie.

8.1 Fyziodetekční vyšetření

Fyziodetekční vyšetření je vyšetření na detektoru lži. Jedná se o metodu, která umožňuje snímat, registrovat a zaznamenávat změny hodnot fyziologických reakcí vyslychané osoby, které jsou zapříčiněny psychologickým podnětem. Fyziodetekční funkci může detektor lži plnit až ve spojení s psychologickou částí vyšetření, která je

¹⁸⁰ PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800383. S. 256.

založena na principu asociačního experimentu a spočívá v sestavení sady otázek.¹⁸¹ V České republice existuje jediné specializované pracoviště, které provádí fyziodetekční vyšetření od roku 1980.¹⁸²

K provedení fyziodetekčního vyšetření se využívají souběžně dvě zařízení – detektor lži (polygraf) a hlasový analyzátor, který slouží k bezkontaktnímu snímání a zaznamenávání změn v intonaci hlasu vyšetřované osoby, které jsou způsobeny emocionálním napětím (stresem). Detektor lži neboli polygraf je digitální zařízení registrující čtyři fyziologické hodnoty, kterými jsou:¹⁸³

- *dechové mechanismy* – dechovou frekvenci lze vědomě ovládat pouze do určité míry. Alespoň minimální rozdíly v poměrech vdechové a výdechové fáze se zpravidla při emočním napětí projeví. Při fyziodetekčním vyšetření jsou hloubka a rychlost dýchání měřeny vzduchovými senzory v oblasti hrudníku a bránice;
- *psychogalvanický reflex* – neboli kožní odpor – při emočním vypětí dochází ke změně elektrické vodivosti lidské kůže. Toto měří snímače připevněné na poslední články prstů, zejména na ukazovák a prsteník;
- *krevní tlak a tepová frekvence* – měřeny snímačem připevněným na palci ruky a tlakoměrem kolem bicepsu.

Mezi další fyziologické projevy emočního napětí, které se vyskytuje při nepravdivé výpovědi, patří zvýšení elektrické aktivity mozku, změny ve velikosti průměru zorniček, změny ve svalovém napětí, svalový třes, změny ve frekvenci mrkání, zvýšené množství adrenalinu v krvi, změny teploty kůže, snížení aktivity slinných žláz (sucho v ústech) a již zmíněné změny v intonaci hlasu.¹⁸⁴

Předpokladem úspěšného fyziodetekčního vyšetření je správné sestavení specifické sady otázek pro konkrétního vyslychaného. Otázky se musí týkat okolností, které může znát jen pachatel, účastník, svědek nebo osoba, která se o nich dozvěděla jiným způsobem

¹⁸¹ STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 9788073802585. S. 158.

¹⁸² Toto pracoviště působí v rámci Kriminalistického ústavu Praha.

¹⁸³ KOHOUT, Josef a Jana VRANÁ. Fyziodetekční vyšetření a policejní praxe. *Kriminalistický sborník*. 1992, (12). S. 476.

¹⁸⁴ KOHOUT, Josef. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2008, (3).

a nechce o nich pravdivě vypovídat. Otázky musejí být formulovány tak, aby na ně vyslýchaný mohl odpovídat jednoslovně ano či ne. Kohout¹⁸⁵ rozlišuje tři typy otázek:

- *kritické otázky* – souvisí přímo s vyšetřovanou událostí. Např.: „Věděli jste, že diamanty nebyly pravé?“
- *kontrolní otázky* – netýkají se konkrétních okolností, ale odpovídají kritickým otázkám typově: „Okradli jste někdy někoho?“
- *irelevantní otázky* – na obecně známé skutečnosti: „Je prezidentem Miloš Zeman?“

K provedení fyziodetekčního vyšetření musí dát vyslýchaná osoba souhlas, který může kdykoliv odvolat. Využití této metody spočívá hlavně v ověřování určitých okolností a podezření a ve zjišťování toho, na co se při vyšetřování zaměřit. Jedná se tedy o podpůrný zdroj takticky významných informací, které mohou mít přínos pro objasňování vyšetřované události a vést k novým důkazům.¹⁸⁶

I přesto, že trestní řád uvádí pouze demonstrativní výčet možných důkazů použitelných v trestním řízení¹⁸⁷ a dá se tak usuzovat na to, že zákonodárce předpokládá jeho rozšíření, poznatky získané polygrafem nemají v České republice (na rozdíl např. od USA, Polska, Japonska, Švýcarska či Belgie) povahu důkazního prostředku. To potvrdil ve svém nálezu¹⁸⁸ v roce 1996 Ústavní soud, který poukázal na předchozí rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedeného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 8/1993. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud vyslovil názor, že fyziodetekční vyšetření má charakter pouze tzv. operativně pátracího prostředku, a výsledky tohoto vyšetření tedy nemohou sloužit jako procesně relevantní důkaz. Důvodem tohoto stavu je jak nedostatek právní úpravy této metody, tak její nespolehlivost. Je třeba mít na paměti, že emocionální napětí při reakcích nemusí nutně souviset s vyšetřovanou událostí, nýbrž může jít pouze o nahodilé asociace. Jako emoční změny se také mnohou jevit pouhé projevy rozčilení a neklidu.¹⁸⁹

¹⁸⁵ KOHOUT, Josef. Ještě k metodě fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2010, (4).

¹⁸⁶ KOHOUT, Josef a JANA VRANÁ. Několik poznámek k fyziodetekčnímu vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1992, (4). S. 356.

¹⁸⁷ § 89 odst. 2 TR

¹⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. I. ÚS 32/95.

¹⁸⁹ KOHOUT, Josef. K některým aspektům metody fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2009, (3).

Je rovněž prokázáno, že existují způsoby, jak detektor lži obelhat.¹⁹⁰ V teorii jsou uváděny především tři nejčastější postupy manipulace s průběhem a výsledky polygrafického vyšetření:¹⁹¹

- snaha o potlačení fyziologických reakcí tak, aby projevy vyvolané kontrolními (či neutrálními) a relevantními otázkami byly nerozeznatelné. Toho může být dosaženo meditací, relaxací, disociací;
- redukce úzkosti a obecné reaktivity – např. užitím drog těsně před vyšetřením;
- rozšíření fyziologických reakcí i na otázky kontrolní a neutrální, čímž může být dosaženo nečitelnosti údajů.

I proto by podle Malého¹⁹² nemělo být fyziodetekční vyšetření v žádném případě jediným důkazem o vině či nevině.

S uvedeným názorem souhlasím. V praxi se uvádí asi devadesátiprocentní úspěšnost fyziodetekčního vyšetření.¹⁹³ To je sice vysoké číslo, avšak zjevně se nedá hovořit o úplném vyloučení pochybností. Je také třeba vzít na vědomí, že případy použití polygrafu podléhají přísnému výběru, ze kterého jsou vyloučeny duševně nemocné osoby, osoby psychopatické či tzv. notoričtí lháři. Nevhodné je použití této metody i u osob trpících abstinenčními příznaky či onemocněním, které způsobuje akutní bolest, nebo v případě osob jevících známky výrazné únavy či neovládajících dostatečně český jazyk.¹⁹⁴

Osobně bych se tak stavěl i proti tomu, aby byl výsledek fyziodetekce jen jedním z důkazních prostředků, a to alespoň do doby vzniku přesné právní úpravy a posunu ve

¹⁹⁰ Asi nejznámějším je případ tzv. vraha z Green River. Američan Gary Ridgway úspěšně podstoupil test na polygrafu v roce 1984 v průběhu série pravděpodobně čítající více než 70 vražd. Tato série trvala až do roku 2001. Dle některých názorů se však jednalo o špatné vyhodnocení testu examínátorem. Viz SVOBODA, Elizabeth. Cold Case Is Closed by DNA Match: Green River Killer. In: *The New York Times*[online]. 2009 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2009/05/12/science/12file-dna.html?_r=0

¹⁹¹ GUDJONSSON, Gisli. A review of the current scientific status and fields of application of Polygraphic Deception Detection. In: *The British Psychological Society* [online]. 2004 [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: http://www.bps.org.uk/sites/default/files/documents/polygraphic_deception_detection_-_a_review_of_the_current_scientific_status_and_fields_of_application.pdf

¹⁹² MALÝ, Karel. Využití fyziodetekčního vyšetření jako důkazu v trestním řízení. *Kriminalistický sborník*. 1992, (12). S. 471.

¹⁹³ SIEGEL, Jay A. a Pekka SAUKKO (eds.). *Encyclopedia of forensic sciences*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier, c2013. ISBN 9780123983657. S. 265.

¹⁹⁴ KOHOUT, Josef a Zuzana DOHNALOVÁ. Fyziodetekční vyšetření - jeho vyžádání a použití. *Kriminalistický sborník*. 2000, (2).

vývoji této metody. V principu se totiž jedná o stejnou situaci, jako kdyby byl důkazem názor zkušeného a velmi schopného vyslychajícího založený na pozorování. Ačkoliv taková informace má své místo při vyšetřování, nejedná se přece jen o jakkoliv objektivní zjištění. Jako ideální pro použití polygrafu mi připadá kupříkladu situace, kdy vyslychající shledává podezřelými několik osob, z nichž každá tvrdí, že je nevinná. Na lháře pak mohou ukázat buď výsledky fyziodefekčního vyšetření, anebo fakt, že se jej podezřelý odmítne zúčastnit. Ve všech případech je však nutné skutkový stav objasnit či potvrdit klasickými postupy dokazování.

8.2 Vyšetřovací hypnóza

Hypnóza je většinou psychology označována jako změněný stav vědomí, který se vyznačuje zvýšenou sugestibilitou a hyperkoncentrací pozornosti.¹⁹⁵ Někteří autoři však na hypnózu nahlíží spíše jako na techniku.¹⁹⁶ Vyšetřovací hypnóza byla při výslechu poprvé použita v 70. letech ve Spojených státech amerických a tamější forenzní psychologie ji chápe jako postup odlišný od klinické hypnózy, který umožňuje vyslychanému vybavení potlačených a podvědomých informací, tedy jakési zvýšení výkonu jeho paměti (někteří autoři uvádí míru tohoto zvýšení až 20%).¹⁹⁷

Podmínkou použití vyšetřovací hypnózy je předchozí souhlas vyslychané osoby, a to z důvodů právních, etických i čistě technických - hypnotizovaná osoba má být totiž zcela uvolněná a mít zavřené oči. Hypnóza je využívána zřídka a prakticky jen tehdy, jsou-li již všechny ostatní možnosti vyčerpány. Podobně jako v případě fyziodefekčního vyšetření informace získané vyšetřovací hypnózou nemají povahu důkazního prostředku a jejich význam může být pouze taktický.¹⁹⁸

Oblast hypnózy zůstává i dnes poměrně neprozkoumanou. Její úspěšné použití již bylo zaznamenáno,¹⁹⁹ avšak většinou autorů není vyšetřovací hypnóza označována jako

¹⁹⁵ CHROMÝ, Jakub. Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2006, (7), 210 - 123. S. 210.

¹⁹⁶ MUSIL, Jan. Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice. *Československá kriminalistika*. 1991, (3), 276 - 279. S. 276.

¹⁹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a František ČERVINKA. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994. S. 163.

¹⁹⁸ *Ibid.* S. 164.

¹⁹⁹ V roce 1976 došlo k únosu školního autobusu v kalifornském městě Chowchilla. Řidiči a 26 dětem, kteří byli ve voze pohřbeni zaživa, se podařilo uprchnout. Policie dopadla únoscce poté, co si řidič pod vlivem hypnózy vybavil číslo na registrační značce dodávky únosců. Toto číslo předtím pouze zahlédl ve zpětném zrcátku.

spolehlivá metoda získání kriminalisticky relevantních informací. Podstatnými faktory ovlivňujícími úspěšnost použití této metody jsou míra schopností hypnotizéra i míra hypnability dané osoby, tedy její způsobilosti hypnóze podléhat. Jedním z hlavních argumentů kritiky je pak nebezpečí sugesce, na jejímž principu je hypnóza založena. Dle mnoha odborníků dochází často při použití hypnózy k zavlečení nových informací do paměti vyslychaného a rozšířená výpověď tak bývá nepravdivá.²⁰⁰

Myslím, že na použití vyšetřovací hypnózy je třeba pohlížet velmi obezřetně. Jistě je možné jejím prostřednictvím docílit pozitivního efektu, jako předpoklad zde však vidím vysokou odbornou způsobilost osoby hypnotizéra a její využití si dokážu představit spíše ve výjimečných případech, kdy se dá důvodně předpokládat existence potlačených vzpomínek (např. v případě extrémního emočního napětí). Veškeré informace získané při hypnóze je samozřejmě nutné ověřit řádnými procesními postupy.

8.3 Kognitivní interview

Kognitivní interview je zvláštní metodou vedení výslechu představující jakýsi mezistupeň mezi standardně vedeným výslechem a vyšetřovací hypnózou. Účelem této metody je největší možná podpora paměťového výkonu vyslychaného. Kognitivní interview je doporučeno pro případy, kdy je výslech hlavním nebo jediným dostupným zdrojem kriminalisticky relevantních informací o činu a je tak klíčové získat co nejpodrobnější výpověď (např. u znásilnění, únosu).²⁰¹

V rámci kognitivního interview se uplatňují 4 dílčí postupy:

- prožitkový návrat do původní vnímané situace;
- průběžné sdělování všeho, co si vyslychaný vybavuje;
- vybavování okolností v různém pořadí;
- líčení vyšetřované události z různých perspektiv.

Při kognitivním interview je vyslychaný veden k tomu, aby mluvil pomalu, a jsou mu umožněny přestávky. Vyslychající se musí vyhnout hodnotícím a osobním poznámkám

Viz Using Hypnosis in the Legal System. In: *General Psychology* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://general-psychology.weebly.com/using-hypnosis-in-the-legal-system.html>

²⁰⁰ MUSIL. Op. cit. S. 276.

²⁰¹ ČÍRTKOVÁ, ČERVINKA. Op. cit. S. 165.

a měl by přizpůsobit svůj jazyk konkrétní osobě s cílem redukovat její úzkost. Klíčovými faktory jsou zde trpělivost a neutrální otázky vyslychajících.²⁰²

Kognitivní interview má podle forenzní psychologie úspěšnost srovnatelnou s vyšetřovací hypnózou.²⁰³ Jeho výhoda je však v tom, že je méně limitováno po právní a etické stránce, neboť je v menší míře založeno na sugesci a změně stavu vědomí vyslychané osoby.²⁰⁴ I zde však vidím jako zásadně důležitý předpoklad, aby vyslychající dobře věděl, jak tento postup aplikovat a nedošlo tak k znehodnocení výpovědi.

9 Angloamerická výslechová praxe

V této kapitole se zabývám pojetími výslechu ve Spojených státech amerických a ve Velké Británii a poukazuji na některé jejich významné odlišnosti oproti české úpravě. Tyto země slouží mi jako nejlepší příklady z angloamerického prostředí, neboť daly vzniknout dvěma vůdčím, široce reprezentovaným metodám, které popisují v následujících podkapitolách. Na těchto metodách lze dobře pozorovat základní prvky amerického a britského výslechu, neboť je v těchto zemích trendem, že vyslychající jsou plošně školeni k jejich používání.

9.1 Reidova technika

Reidova technika je taktickým postupem široce využívaným v Severní Americe, především ve Spojených státech amerických.²⁰⁵ Jedná se o metodu působení na lživě vypovídajícího vyslychaného, která se soustředí na projevy nonverbální komunikace.

²⁰² EYSENCK, Michael W. a Mark T. KEANE. *Kognitivní psychologie*. Praha: Academia, 2008. ISBN 9788020015594. S. 285 – 289.

²⁰³ Americký psycholog Edward Geiselman provedl v roce 1985 měření, v rámci kterého účastníci zhlédli film obsahující násilný zločin a po 48 hodinách byli vyslechnuti. Použity byly tři metody výslechu, jejichž úspěšnost byla hodnocena. Nejlepších výsledků bylo dosaženo kognitivním interview (v průměru 41,2 správně reprodukováných informací), následovala hypnóza (38) a s odstupem standardní policejní výslech (29,4).

Viz GEISELMAN, Edward R., Ronald P. FISHER a Michael AMADOR. Field test of the cognitive interview: Enhancing the recollection of the actual victims and witnesses of crime. *Journal of Applied Psychology*. 1989, 5(74), 722 - 727. ISSN 0021-9010.

²⁰⁴ ČÍRTKOVÁ, ČERVINKA. Op. cit. S. 165.

²⁰⁵ Královská kanadská jízdní policie, největší policejní sbor působící v Kanadě, v roce 2015 od Reidovy techniky upustila a místo ní zavedla systém podobný britskému PEACE, kterému se věnuji později v této práci.

Viz 'Less Kojak and more Dr. Phil': How the law is forcing police interrogations to get kinder and gentler. In: *National Post* [online]. 2015 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://news.nationalpost.com/news/canada/less-kojak-and-more-dr-phil-how-the-law-is-forcing-police-investigations-to-get-kinder-and-gentler>

Reidova technika byla poprvé publikována jako manuál Johnem E. Reidem a jeho spolupracovníky v roce 1962 a od té doby se stala světově vedoucí metodou při školeních vyšetřovatelů.²⁰⁶

Při uplatňování Reidovy techniky se rozlišují dvě fáze procesu dosažení pravdivé výpovědi, což odpovídá tradičnímu pojetí výslechu v USA. První fází je relativně neformální a neutrální rozhovor (tzv. *behavior analysis interview*), jehož smyslem je získání informací a rozpoznání podezřelých osob na základě odhalení lživé výpovědi. V úvodní části rozhovoru vyslyšající zjišťuje osobní informace o vyslyšchaném. Poté následuje kladení specifických otázek obsažených ve zmíněném manuálu, které mají za cíl vyvolání behaviorálních reakcí vyslyšchané osoby. Jedná se o soubor šestnácti otázek (např. jak se vyslyšchaný cítí ohledně toho, že je vyslyšchán, koho z blízkých o výslechu uvědomil, jak by dle vyslyšchaného měl být viník potrestán, jaký motiv mohl viník mít apod.), ke kterým jsou autory přiřazeny pravděpodobné verbální a neverbální projevy lhoucích osob. Kupříkladu v případě otázky směřující na motiv k činu má lhoucí osoba vykazovat úzkost redukující chování jako střídání pozic na židli a spíše žádný rozumný motiv neposkytne.²⁰⁷

Poté, co je na základě rozhovoru vytipována důvodně podezřelá osoba, přistoupí se k fázi výslechu této osoby (angl. *interrogation*), jehož cílem je získání pravdivé výpovědi, především pak dosažení doznání.²⁰⁸ Výslech probíhá v devíti stádiích, při nichž jsou aplikovány jednotlivé dílčí techniky:²⁰⁹

- v prvním stadiu dochází v rámci monologu vyslyšajícího k jednoznačnému obvinění vyslyšchané osoby (tzv. technika maximalizace) a prezentaci důkazů svědčících o její vině;
- ve druhém stadiu vyslyšající pokračuje v monologu a uvádí možné verze morálního ospravedlnění činu, které dle reakcí vyslyšchaného průběžně upravuje

²⁰⁶ STARR, Douglas. The Interview: Do police interrogation techniques produce false confessions? *The New Yorker* [online]. 2013 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.newyorker.com/magazine/2013/12/09/the-interview-7>

²⁰⁷ INBAU, Fred Edward., John E. REID a Joseph P. BUCKLEY. *Criminal interrogation and confessions*. 3rd ed. Baltimore: Williams & Wilkins, c1986. ISBN 0683043056. S. 184 – 187.

²⁰⁸ INBAU, Fred Edward. *Essentials of the Reid technique: criminal interrogation and confessions*. Second edition. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning, 2015. ISBN 1449691102. S. 4 – 5.

²⁰⁹ MEMON, Amina, Aldert VRIJ a Ray BULL. *Psychology and law: truthfulness, accuracy and credibility*. 2nd ed. New York: Wiley, c2003. ISBN 0470850612. S. 58 – 61.

(tzv. technika minimalizace osobní odpovědnosti). Vyslýchající např. přenáší vinu na jinou osobu (často na samotnou oběť) či na vnější okolnosti a činí tak soucitně a s pochopením;

- ve třetím stadiu se podezřelý zpravidla pokouší obvinění popřít. Autoři metody tvrdí, že nevinná osoba tak nejspíše učiní svižně a důrazně a nenechá se při popírání viny vyslýchajícím snadno přerušit;
- nepodaří-li se vyslýchanému popřít obvinění ve třetím stadiu, bude pravděpodobně uvádět námitky k podpoře tvrzení o své nevině. Tyto námitky by měl vyslýchající přijmout jako potenciálně pravdivé a zakomponovat je do ospravedlnění rozpracovaného ve druhém stadiu;
- v pátém stadiu musí vyslýchající podezřelého přimět k tomu, aby se nesoustředil na možný trest, nýbrž na prezentovanou ospravedlňující verzi. Toho lze dosáhnout především zasahováním do osobního prostoru vyslýchaného;
- šesté stadium spočívá v zdůrazňování klíčových důvodů ospravedlnění a ve vyjadřování pochopení;
- v sedmém stadiu dochází k prezentaci alternativní otázky. Podezřelému jsou nyní nabídnuty dvě varianty události, z nichž jedna je morálně přijatelnější než druhá (např.: „Plánoval jste čin provést takto nebo vše jen vyplynulo ze situace?“). Akceptace kterékoliv alternativy je pak doznáním;
- poté, co vyslýchaný přijme jednu z alternativ, vyslýchající jej ujistí o tom, že se jedná o správné rozhodnutí a vybídne jej k stručnému ústnímu shrnutí celé události;
- poslední stadium výslechu dle Reidovy metody představuje písemné zpracování doznání.

Po celou dobu rozhovoru i výslechu je vyslýchaný pozorován a jsou hodnoceny jeho neverbální projevy – držení těla, aktivita a pozice rukou a nohou, oči a paralingvistické aspekty řeči (tempo řeči a intonace). Nejprve vyslýchající zjistí jakési normální hodnoty těchto projevů (tzv. základní linie) u dané osoby v rámci úvodní části rozhovoru, kdy nedochází k emocionálnímu napětí. Nadále se pak sledují odchylky v nonverbálních projevech, a to ve dvou rovinách – v rovině načasování (odchylky musí nastat během kladení kritických otázek, v průběhu odpovědí na ně nebo bezprostředně poté) a konzistence (relevantní projevy se musí vyskytnout v souvislosti s danou

okolností).²¹⁰ Za charakteristické projevy lhoucí osoby jsou pak dle Reidovy metody považovány například rigidita a minimální pohyb, nadměrná gestikulace, umisťování rukou před oči a ústa, uzavřený postoj, shrbenost či neupřímný tón hlasu.²¹¹ Právě v nadměrném spoléhání se na zkoumání nonverbálních projevů vyslychaného vidím velkou slabinu Reidovy techniky, neboť tyto projevy nemusí mít ve skutečnosti se lhaním nic společného, jak jsem již uvedl v podkapitole 7.2.

Reidova technika je v současné době velmi kritizována. Hlavním argumentem kritiky je, že jsou jejím výsledkem často nepravdivá doznání, a tím i odsouzení nevinných osob. To se ostatně ukázalo být pravdou přímo v průlomovém případě použití této techniky.²¹² Reidova technika vede k nepravdivým doznáním především dětí a mladistvých, a proto je při výslechu těchto osob v některých evropských zemích zakázána.²¹³

Myslím, že principy, na kterých je tato metoda založena, jsou z velké části v rozporu se smyslem pojetí výslechu v českém právu. Jak lze spatřit ve výše uvedeném popisu jednotlivých stadií výslechu dle Reidovy metody, vyslychané osobě není umožněno podat souvislou výpověď a je naopak záměrně přerušována. Napříč výslechem vyslychající rovněž užívají metod sugesce při nacházení morálního ospravedlnění činu, což se nejvíce projevuje v sedmém stadiu výslechu, které spočívá v prezentaci alternativní otázky. Toto využití sugesce znamená nepřipustnost Reidovy techniky v českém trestním řízení na základě rozporu s § 92 odst. 3 TŘ.

Dle mého názoru je otázkou času, než bude Reidova technika překonána, jak ukazuje i příklad Velké Británie, jejíž výslechová praxe tuto metodu již opustila, a to pro méně kontroverzní taktický postup zvaný PEACE.

²¹⁰ INBAU. Op. cit. S. 81 – 85.

²¹¹ WILLIAMSON, Tom. *Investigative interviewing: rights, research, and regulation*. Portland, Or.: Willan, c2006. ISBN 1843921243. S. 191 – 195.

²¹² V roce 1956 byl Američan Darrel Parker odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí za znásilnění a vraždu své manželky pouze na základě doznání, kterému předcházela 12 hodinová výslech vedený Johnem E. Reidem. Pro pochybnosti o pravdivosti jeho doznání z důvodu možného vynucení byl Parker podmíněně propuštěn o 13 let později. V roce 1988 vešlo ve známost přiznání skutečného pachatele a Parker obdržel pardon a peněžité odškodnění.

Viz STARR. Op. cit.

²¹³ BRASWELL, Michael, Belinda Rodgers MCCARTHY a Bernard J MCCARTHY. *Justice, crime, and ethics*. 7th ed. Boston: Elsevier, c2012. ISBN 9781437734850. S. 241.

9.2 Model PEACE

Britský model PEACE, představen v roce 1993, je v angloamerické výslechové teorii chápán jako pokročilejší alternativa Reidovy techniky, která se odpoutává od zaměřenosti na nonverbální komunikaci a dosažení doznání. Tento fakt se projevuje stále klesající mírou odsouzení nevinných osob ve Velké Británii, zatímco v USA zůstává počet takových případů stále vysoký.²¹⁴ Metoda PEACE má blízko ke kontinentálnímu, tedy i českému pojetí výslechu a dnes se již používá i v Dánsku a na Novém Zélandu.²¹⁵

Model PEACE zahrnuje 5 fází, čemuž odpovídají jednotlivá písmena v tomto akronymu, která stojí pro:²¹⁶

- *preparation and planning* – vyslychající by měl vytvořit písemný plán včetně určení pořadí jednotlivých výslechů a jejich cílů. Zahrnuty by měly být informace jako čas strávený podezřelým ve vazbě, důležité otázky a skutečnosti pro dokázání viny či nevinu. Vyslychající by měli zvážit specifika vyslychané osoby, určit místo provedení výslechu apod.;
- *engage and explain* – v této fázi dochází k formování psychologického kontaktu. Vyslychající by měl vysvětlit důvody výslechu, jeho cíle a nastítnit jeho průběh (např. upozornit na průběžné zapisování poznámek). Vyslychající by měl vyzvat vyslychaného k tomu, aby uvedl vše, co pokládá za relevantní;
- *account* – třetí fáze spočívá v získání co nejúplnější výpovědi. K tomu mají vyslychajícím sloužit zejména krátké, jednoduché otázky;
- *closure* – jedná se o proces kontroly a doplnění výpovědi. Vyslychanému má být umožněno objasnění sporných bodů výpovědi;

²¹⁴ MILNE, Rebecca. a Ray BULL. *Investigative interviewing: psychology and practice*. Chichester: John Wiley & Sons, c1999. Wiley series in the psychology of crime, policing, and law. ISBN 0471987298. S. 123 – 124.

²¹⁵ KASSIN, Saul M., Sara C. APPLEBY a Jennifer TORKILDSON PERILLO. Interviewing suspects: Practice, science, and future directions. *Legal and Criminological Psychology* [online]. The British Psychological Society, 2010, (15), 39 - 55 [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: [http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/K-A-P%20\(09\).pdf](http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/K-A-P%20(09).pdf)

²¹⁶ Investigation: Investigative interviewing. *College of policing: Authorised professional practice* [online]. 2013 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/investigative-interviewing/>

- *evaluate* – poslední fáze spočívá ve zhodnocení, nakolik získaná výpověď souhlasí s dosaženým stavem vyšetřování a jaké další kroky je třeba učinit. Je zde zařazeno i hodnocení výkonu vyslychajícího.

Stejně jako v USA, i ve Velké Británii se rozlišují dvě formy výslechu – již výše uvedené *interview* a *interrogation* (to však bývá v souvislosti s modelem PEACE nazýváno spíše pojmem *investigative interview* – tedy jakýsi vyšetřující rozhovor); v britském pojetí však hranice mezi nimi není tak ostře vymezena.²¹⁷ Vyslychající má s vyslychaným navázat tzv. pracovní vztah, a to zejména prostřednictvím fáze „E“ – tedy v průběhu důkladného vysvětlení předmětu výslechu a důvodu jeho provádění. Vyslychající rozhovor řídí (tzv. *conversational management*), vyslychanému je však umožněno podání souvislé výpovědi, která před představením modelu PEACE nebyla ve Velké Británii běžným prvkem výslechu.²¹⁸

Hlavním cílem modelu PEACE je získání co největšího počtu informací. K tomu bylo zapotřebí naučit britské vyslychající tomu, aby přestali s filtrováním informací dle svých subjektivních kritérií důležitosti. Namísto neverbálních projevů komunikace se vyslychající rovněž snaží využít pauz při výslechu, které jsou chápány jako prostředek zvýšení emocionálního napětí. Mají doporučeno udržet oční kontakt a nechat nepříjemné oboustranné mlčení působit na vyslychaného tak, aby cítil potřebu sdělit další informace.²¹⁹ Povinně je pořizován zvukový záznam všech výslechů podezřelých osob konaných na policejních stanicích.²²⁰

Na tomto místě chci zmínit podstatnou odlišnost britské právní úpravy oproti té české, a sice fakt, že přestože má ve Velké Británii obviněný právo nevypovídat, z jeho mlčení mohou být soudem vyvozovány tzv. nepříznivé závěry (*adverse inferences*).²²¹

²¹⁷ KASSIN, APPLEBY, TORKILDSON PERILLO. Op. cit. S. 40.

²¹⁸ CLARKE, Colin a Rebecca MILNE. *National Evaluation of the PEACE Investigative Interviewing Course* [online]. 2013 [cit. 2016-05-04].

Dostupné z:

http://www.academia.edu/1926581/A_National_Evaluation_of_the_PEACE_Investigative_Interviewing_Course

²¹⁹ SHEPHERD, E a R MILNE. Have you told the management about this?: bringing witness interviewing into the 21st century. In: HEATON-ARMSTRONG, Anthony. *Witness testimony: psychological, investigative and evidential perspectives*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2006, 131 - 151. ISBN 9780199278091. S. 132 – 143.

²²⁰ MEMON, VRIJ, BULL. Op. cit. S. 67.

²²¹ GUDJONSSON, G. H. The psychological vulnerabilities of witnesses and the risk of false accusation and false confessions. In: HEATON-ARMSTRONG, Anthony. *Witness testimony: psychological,*

Tento prvek, který byl zaveden v roce 1995 jako reakce na zvyšující se počet teroristických útoků, o rok později obstál i před Evropským soudem pro lidská práva.²²² Jak uvádí Musil,²²³ tuto tendenci můžeme v současné době pozorovat i v dalších vyspělých zemích. Dle mého názoru je nebezpečí zneužití takového postupu příliš velké – a jeho potenciální přínos příliš malý – k tomu, abych se ztotožnil s důvody jeho plošného využívání podle britského vzoru. Dokážu si však představit smysluplné použití obdobného postupu nikoliv ve vztahu k rozhodování o vině/nevině obviněného, ale například při rozhodování o polehčujících okolnostech, které by obviněnému nebyly přiznány, odmítli-li by při výslechu podat výpověď obsahující relevantní okolnosti.

investigative and evidential perspectives. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2006. ISBN 9780199278091. S. 64 – 65.

²²² John Murray proti Spojenému království, stížnost č. 18731/91, ze dne 8. 2. 1996.

²²³ MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*). *Kriminalistika*. 2009, (4).

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se pokusil přiblížit podstatné zákonitosti výslechu a popsat jeho jednotlivá stadia se zaměřením na to, jak spolu souvisejí, doplňují se a prolínají. Popsal jsem, jak se tento fakt projevuje v taktických postupech, kterými se vyslýchající snaží o dosažení cíle výslechu, tedy získání úplné a pravdivé výpovědi. Hlavní roli v těchto postupech pak hraje psychologie, která může být klíčovou zbraní vyslýchajících. Jsem přesvědčen, že je k jejich prospěchu usilovat o prohlubování znalostí v této oblasti, které by se jistě dala věnovat větší pozornost, než jakou umožňuje rozsah této práce.

Výslech jako nejvýznamnější a nejpoužívanější důkazní prostředek je v praxi jedním z nejběžnějších úkonů, o to víc jsem byl zaujat skutečností, jak složitý proces představuje. To platí už pro jeho první fázi, přípravu. Právě její často nedostatečné vykonání může sloužit jako výmluvné znázornění kontrastu mezi teorií výslechu a jejím naplňováním praxí, která je značně poznamenána časovou vytižeností vyslýchajících. Ti se bohužel zpravidla musejí vypořádat s nadměrným množstvím případů a administrativy, a vedení výslechu tak pro ně bývá ztíženo od samého počátku.

Česká právní úprava výslechu poskytuje pouze důležité zásady a mantinely provádění výslechu a jeho konstrukci. To považuji za logické, neboť samotný obsah výslechu je i díky úloze psychologie vždy individuální a nezřídka zahrnuje i použití improvizace a intuice, čímž se občas, dalo by se říci, blíží spíše k umění než k technice.

Prostor pro hlubší rozpracování však spatřuji v oblasti odborné literatury. Nedostatečným se mi jeví zejména přístup k problematice sugestivních a kapciózních otázek. V praxi totiž může být velmi náročné správně vyhodnotit, zda je otázka ještě přípustná, či nikoliv, a výslech tím může být znehodnocen. V literatuře je však stále těžké najít podrobná vysvětlení či dostatek příkladů, z nichž by vyslýchající mohli čerpat. Poněkud mě také překvapila jednotvárnost a podobnost zpracování výslechu u velkého množství autorů, mezi nimiž se velmi často opakují stejná fakta. Publikace bývají převážně staršího data, případně je výslech pouze představen jako jedna z taktických kriminalistických metod. Myslím, že přísun čerstvých informací by mohl být inspirován

například novými zahraničními výslechovými metodami, jejichž příklady jsem uvedl v poslední kapitole této práce.

Seznam zkratek

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

TŘ - zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Seznam použitých zdrojů

Publikace:

- BOUKALOVÁ, Hedvika. *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. ISBN 9788073084097.
- BRASWELL, Michael, Belinda Rodgers MCCARTHY a Bernard J MCCARTHY. *Justice, crime, and ethics*. 7th ed. Boston: Elsevier, c2012. ISBN 9781437734850.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 80-720-1594-X.
- ČECH, Ján. *Psychológia pre políciu a justíciu*. Vyd. 1. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2005. Edícia spoločenských vied. ISBN 8089034918.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473864.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie: základy praktické psychologie pro policisty, strážníky, justiční stráž a pracovníky soukromých bezpečnostních agentur*. 2. rozš. vyd. Praha: Support, 1996. ISBN 8090216404.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 8086898733.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 8085858703.
- EKMAN, Paul. *Emotions revealed: recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. Revised, 2nd ed. New York: St. Martin's Press, 2007. ISBN 9780805083392.
- EYSENCK, Michael W. a Mark T. KEANE. *Kognitivní psychologie*. Praha: Academia, 2008. ISBN 9788020015594.
- GILLERNOVÁ, Ilona a Hedvika BOUKALOVÁ. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 8024612933.
- GUDJONSSON, G. H. The psychological vulnerabilities of witnesses and the risk of false accusation and false confessions. In: HEATON-ARMSTRONG,

- Anthony. *Witness testimony: psychological, investigative and evidential perspectives*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2006. ISBN 9780199278091.
- HEJDA, Jan. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 9788024511634.
 - INBAU, Fred Edward. *Essentials of the Reid technique: criminal interrogation and confessions*. Second edition. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning, 2015. ISBN 1449691102.
 - INBAU, Fred Edward., John E. REID a Joseph P. BUCKLEY. *Criminal interrogation and confessions*. 3rd ed. Baltimore: Williams & Wilkins, c1986. ISBN 0683043056.
 - JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. podle novelizované právní úpravy účinné od 1.9.2011. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 9788087212929.
 - KONRÁD, Zdeněk. *Prověrka výpovědi na místě*. Vyd. 1. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 8072512218.
 - KONRÁD, Zdeněk, Miroslav NĚMEC a František NOVOTNÝ. *Vybrané otázky teorie a praxe výslechu*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 9788072512942.
 - MATIÁŠEK, Jan. *Taktika výslechu svědka*. Praha: Knižnice kriminalistického přehledu, Generální prokuratura, odbor vyšetřování, 1968.
 - MATIÁŠEK, Jan, Bohumil BÁRTA a Jaroslav SOUKUP. *Výslech a psychologie*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1966.
 - MEMON, Amina, Aldert VRIJ a Ray BULL. *Psychology and law: truthfulness, accuracy and credibility*. 2nd ed. New York: Wiley, c2003. ISBN 0470850612.
 - METEŇKO, Jozef, Iveta BAČÍKOVÁ a Martin SAMEK. *Kriminalistická taktika*. Brno: Václav Klemm, 2013. ISBN 9788087713082.
 - MILNE, Rebecca. a Ray BULL. *Investigative interviewing: psychology and practice*. Chichester: John Wiley & Sons, c1999. Wiley series in the psychology of crime, policing, and law. ISBN 0471987298.
 - MUSIL, Jan. *Kriminalistika: [Učebnice pro právníky.]*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1994. ISBN 80-206-0423-5.

- MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 8072510800.
- MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-717-9878-9.
- MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 8071792160.
- NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Vyd. 1. Praha: EUROUNION, 2004. ISBN 80-731-7036-1.
- NĚMEC, Miroslav. *Výslech a taktika jeho provádění ve speciální výslechové místnosti*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-725-1141-6.
- PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 9788024743325.
- PJEŠČAK, Ján. *Kriminalistika: učebnice pro právnické fakulty*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986.
- PORADA, Viktor. *Kriminalistika*. 1. vyd. Brno: Cerm, 2001. ISBN 8072041940.
- PORADA, Viktor. *Kriminalistika: (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800383.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Karel KLVÁŇA. *Základy kriminalistiky*. 2. vyd. Praha: Armex, 2007. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 9788086795508.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav a Vladimír PRERAD. *Taktika výslechu obviněného a svědka v přípravném řízení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Jan MUSIL. *Taktika výslechu v přípravném řízení trestním*. 2. přeprac. vyd. Praha: Stát. pedag. nakl., 1987.
- PROTIVÍNSKÝ, Miroslav, Vladimír PRERAD a Josef HEŘMÁNEK. *Taktika výslechu*. Praha: Univerzita Karlova, 1973.
- RYBÁŘ, Miroslav. *Základy kriminalistiky: (vybrané kapitoly pro studenty povinně volitelného předmětu právnických fakult)*. 1. vyd. Dobrá Voda u

- Pelhřimova: A. Čeněk, 2001. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 8086473031.
- SHEPHERD, E a R MILNE. Have you told the management about this?: bringing witness interviewing into the 21st century. In: HEATON-ARMSTRONG, Anthony. *Witness testimony: psychological, investigative and evidential perspectives*. 1st pub. Oxford: Oxford University Press, 2006, 131 - 151. ISBN 9780199278091.
 - SIEGEL, Jay A. a Pekka SAUKKO (eds.). *Encyclopedia of forensic sciences*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier, c2013. ISBN 9780123983657.
 - SOUKUP, Jaroslav. *Sebeobvinění a nepravdivá doznání*. Praha: Ústav kriminalistiky Právnícké fakulty UK, 1973.
 - SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 9788073801533.
 - STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 9788073800956.
 - STRAUS, Jiří a Miroslav NĚMEC. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 9788073802141.
 - STRAUS, Jiří a František VAVERA. *Slovník kriminalistických pojmů a osobností*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 9788073802585.
 - ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074000430.
 - TIPLICA, Mircea. *Kriminalistická taktika*. 2. upr. vyd. Praha: Policejní akademie, 1999. ISBN 80-725-1007-X.
 - VYBÍRAL, Zbyněk. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071788120.
 - WILLIAMSON, Tom. *Investigative interviewing: rights, research, and regulation*. Portland, Or.: Willan, c2006. ISBN 1843921243.
 - *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-808-6.

Odborné články:

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Základy psychologie výslechu. *Kriminalistický sborník*. 2000, (3).
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Orientační odhad věrohodnosti výpovědi. *Kriminalistika*. 1998, (3).
- GEISELMAN, Edward R., Ronald P. FISHER a Michael AMADOR. Field test of the cognitive interview: Enhancing the recollection of the actual victims and witnesses of crime. *Journal of Applied Psychology*. 1989, 5(74), 722 - 727. ISSN 0021-9010.
- CHROMÝ, Jakub. Vyšetřovací hypnóza v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2006, (7).
- KOHOUT, Josef. Fyziodetekční vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2008, (3).
- KOHOUT, Josef. Co je to fyziodetekce. *Kriminalistický sborník*. 1990, (8-9).
- KOHOUT, Josef. K některým aspektům metody fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2009, (3).
- KOHOUT, Josef. Ještě k metodě fyziodetekčního vyšetření. *Kriminalistika*. 2010, (4).
- KOHOUT, Josef a Zuzana DOHNALOVÁ. Fyziodetekční vyšetření - jeho vyžádání a použití. *Kriminalistický sborník*. 2000, (2).
- KOHOUT, Josef a Jana VRANÁ. Fyziodetekční vyšetření a policejní praxe. *Kriminalistický sborník*. 1992, (12).
- KOHOUT, Josef a Jana VRANÁ. Detektor lži - fyziodetekční vyšetření. *Bulletin advokacie*. 1995, (5).
- KOHOUT, Josef a Jana VRANÁ. Několik poznámek k fyziodetekčnímu vyšetření v procesu objasňování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1992, (4).
- KONRÁD, Zdeněk. Vysvětlení - zvláštní druh výslechu? *Kriminalistika*. 1999, (4). ISSN 1210-9150.
- KONRÁD, Zdeněk a Bohumil PIKNA. K některým problémům taktiky výslechu v procesu odhalování a vyšetřování trestné činnosti. *Československá kriminalistika*. 1978, (4).

- MALÝ, Karel. Využití fyziodetekčního vyšetření jako důkazu v trestním řízení. *Kriminalistický sborník*. 1992, (12).
- MUSIL, Jan. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). *Kriminalistika*. 2009, (4).
- MUSIL, Jan. Hypnóza v trestním právu a v kriminalistice. *Československá kriminalistika*. 1991, (3).

Právní předpisy:

- Charta základních práv Evropské Unie
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 533/1991 Sb., o obecní policii
- Police and Criminal Evidence Act 1984

Soudní rozhodnutí:

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 2. 1996, stížnost č. 18731/91, John Murray proti Spojenému království
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. I. ÚS 32/95
- Nález Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 1624/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 864/11
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 1968, sp. zn. 7 Tz 11/68
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 1968, sp. zn. 11 Tz 59/68
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005

Elektronické zdroje:

- CLARKE, Colin a Rebecca MILNE. *National Evaluation of the PEACE Investigative Interviewing Course* [online]. 2013 [cit. 2016-05-04]. Dostupné z: http://www.academia.edu/1926581/A_National_Evaluation_of_the_PEACE_Investigative_Interviewing_Course

- EKMAN, Paul. Why people lie. In: *Paul Ekman Group, LLC* [online]. [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.paulekman.com/uncategorized/why-people-lie/>
- GUDJONSSON, Gisli. A review of the current scientific status and fields of application of Polygraphic Deception Detection. In: *The British Psychological Society* [online]. 2004 [cit. 2016-06-12]. Dostupné z: http://www.bps.org.uk/sites/default/files/documents/polygraphic_deception_detection_-_a_review_of_the_current_scientific_status_and_fields_of_application.pdf
- HONZÁK, Radkin. *Jak poznat lháře?* [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7490>
- KASSIN, Saul M., Sara C. APPLEBY a Jennifer TORKILDSON PERILLO. Interviewing suspects: Practice, science, and future directions. *Legal and Criminological Psychology* [online]. The British Psychological Society, 2010, (15), 39 - 55 [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: [http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/K-A-P%20\(09\).pdf](http://web.williams.edu/Psychology/Faculty/Kassin/files/K-A-P%20(09).pdf)
- KUČERA, Václav. Využití videokonferencí v trestním řízení: případová studie. In: *Krajské ředitelství policie Středočeského kraje* [online]. 2015 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z: https://www.iss.cz/archiv/2015/download/prezentace/policie_kucera.pdf
- ODSTRČIL, Pavel. Videokonference: Moderní evropský trend v komunikaci s justičními orgány. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2009 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>
- STARR, Douglas. The Interview: Do police interrogation techniques produce false confessions? *The New Yorker* [online]. 2013 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <http://www.newyorker.com/magazine/2013/12/09/the-interview-7>
- SVOBODA, Elizabeth. Cold Case Is Closed by DNA Match: Green River Killer. In: *The New York Times* [online]. 2009 [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2009/05/12/science/12file-dna.html?_r=0
- ZATLOUKALOVÁ, Štěpánka. Aktualizace k akci "LAHAR" Pečky u Kolína. In: *Policie České republiky* [online]. 2013 [cit. 2015-10-27]. Dostupné z:

<http://www.policie.cz/clanek/zadrzeni-vyrobci-a-distributori-drog-akce-pokracuje.aspx>

- *Důvodová zpráva k novele trestního řádu: k bodu 12* [online]. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>
- *Důvodová zpráva k novele trestního řádu: k bodu 15* [online]. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. [cit. 2015-12-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=335&CT1=0>
- Facts and Case Summary - Miranda v. Arizona. In: *United States Courts* [online]. [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.uscourts.gov/educational-resources/educational-activities/facts-and-case-summary-miranda-v-arizona>
- Investigation: Investigative interviewing. *College of policing: Authorised professional practice* [online]. 2013 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.app.college.police.uk/app-content/investigations/investigative-interviewing/>
- Less Kojak and more Dr. Phil: How the law is forcing police interrogations to get kinder and gentler. In: *National Post* [online]. 2015 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://news.nationalpost.com/news/canada/less-kojak-and-more-dr-phil-how-the-law-is-forcing-police-investigations-to-get-kinder-and-gentler>
- Seznam speciálních výslechových místností. *Ministerstvo vnitra České Republiky* [online]. [cit. 2015-12-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-specialnich-vyslechovych-mistnosti.aspx>
- Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení. *Ministerstvo vnitra České Republiky* [online]. [cit. 2015-12-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>
- Using Hypnosis in the Legal System. In: *General Psychology* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://general-psychology.weebly.com/using-hypnosis-in-the-legal-system.html>

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá taktikou výslechu. Ta je souhrnným označením pro jednotlivé metody, které slouží k dosažení cíle výslechu, tedy pravdivé a úplné výpovědi. Vzhledem k rozsáhlosti tématu se v práci blíže zaměřuji na postupy uplatňované za účelem překonání lživé výpovědi. Práce je rozčleněna do devíti kapitol.

V úvodních kapitolách vymezuji pojem výslechu ze tří hledisek – kriminalistického, psychologického a právního. Rovněž se zde věnuji problematice druhů výslechu a jeho dokumentace a popisuji proces formování výpovědi.

Pátá kapitola se zabývá přípravou výslechu a jejím dělením na analytickou a syntetickou fázi. V této kapitole zdůrazňuji důležitost odborného a pečlivého vykonání přípravy pro úspěšné dosažení cíle výslechu.

Šestá kapitola pojednává o třech stádiích výslechu, kterými jsou úvodní stadium, monolog a dialog. Jedná se o konstrukci výslechu, která prostřednictvím svých vlastností ovlivňuje jednotlivé postupy výslechové taktiky. Zejména s problematikou dialogu souvisí kapitola sedmá, ve které se věnuji psychologickému působení na vyslýchaného a problému ohledně otázek sugestivních a kapiózních.

V osmé kapitole popisuji základní taktické postupy výslechu, a proto se jedná o stěžejní část celé práce. Správné provedení a výběr taktického postupu jsou často rozhodujícími faktory určujícími výsledek výslechu. Největší prostor je zde dán metodám využívaným v situacích, kdy vyslýchaná osoba vědomě vypovídá lživě, neboť tyto situace představují pro vyslýchajícího nejnáročnější scénář.

V deváté kapitole představuji tři netradiční taktické postupy výslechu – fyziodetekční vyšetření, vyšetřovací hypnózu a kognitivní interview – a pokouším se uvést jejich výhody a slabé stránky. Konečně v poslední kapitole uvádím příklady metod používaných v zemích angloamerického systému práva a snažím se poskytnout jejich hodnocení s ohledem na české pojetí výslechu.

Summary

The purpose of my thesis is to explore and discuss interrogation tactics. Interrogation tactics is a concept that includes various methods used by interrogators to reach the goal of the interrogation, which is true and full testimony. Considering the extent of the topic, I am focusing more closely on the techniques used for the purpose of overcoming false testimony. The thesis is composed of nine chapters.

In the opening chapters I explain the concept of interrogation from three perspectives - from the perspective of criminology, psychology and law. These chapters also describe different types of interrogation, as well as the process of documentation and the process of formation of testimony.

The fifth chapter recognizes the issues of the preparation phase and its division into analytic and synthetic part. In this chapter I also emphasize the importance of expert and thorough preparation in order to ensure a successful interrogation.

The sixth chapter presents three consecutive phases of interrogation, which are the initial phase and the phases of monologue and dialogue. This is the construction of interrogation that affects individual tactical methods. The dialogue phase in particular is related to the seventh chapter, in which I analyze the psychological effects that are imposed on the person under interrogation, as well as problems regarding suggestive and deceptive questions.

In the eight chapter I analyse the essential tactical interrogation techniques and therefore this is the most important part of the thesis. Proper selection and execution of tactical procedures are often critical factors determining the outcome of the interrogation. The greatest attention is given to the methods employed in situations where the interrogated person knowingly tells a lie, because these situations pose the most difficult scenario for the interrogator to deal with.

In the ninth chapter I look at three alternative methods of interrogation – lie detector tests, forensic hypnosis and cognitive interview – and try to outline their strengths and weaknesses. Finally, in the last chapter I review two major methods used in Anglo-American law system and try to provide their assessment in comparison with the Czech concept of questioning.

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Interrogation tactics

Klíčová slova

taktika výslechu, výslech, lživá výpověď

Key words

interrogation tactics, interrogation, false testimony